

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a **Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported** (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

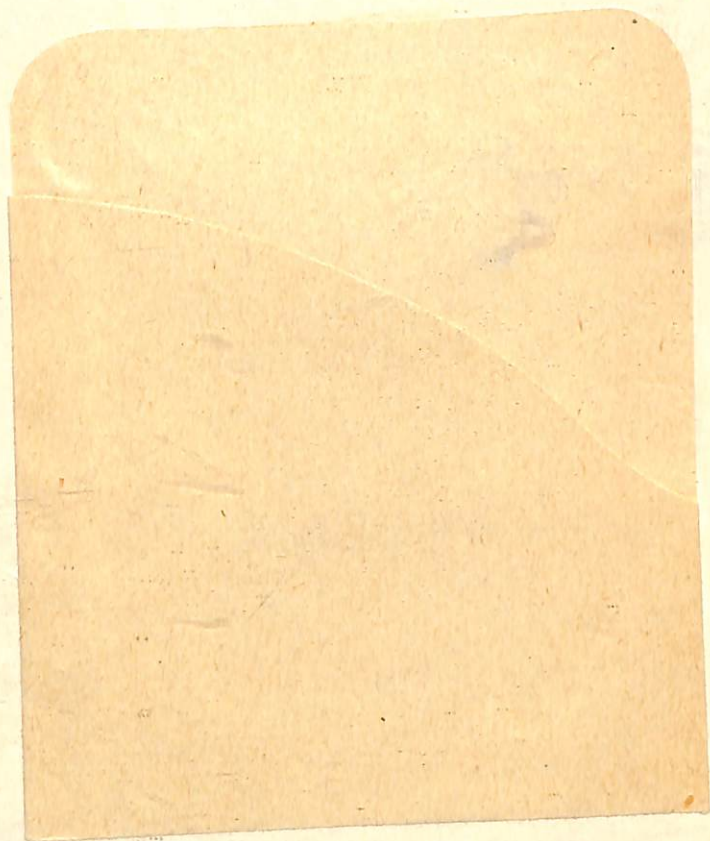
18371

БСРК УНБ-Гомель

Эпхемиды уах

Б - 1886.

391.99
3-38

ՀԱՅԿԱՅԻՆ ԳԼԽԱՎՈՐ

ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ՀԱՅԿԱՅԻՆ ԳԼԽԱՎՈՐ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ՀԱՅԿԱՅԻՆ ԳԼԽԱՎՈՐ

ՀԱՅԿԱՅԻՆ ԳԼԽԱՎՈՐ

ՀԱՅԿԱՅԻՆ ԳԼԽԱՎՈՐ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ՀԱՅԿԱՅԻՆ ԳԼԽԱՎՈՐ

ՀԱՅԿԱՅԻՆ ԳԼԽԱՎՈՐ

ՀԱՅԿԱՅԻՆ ԳԼԽԱՎՈՐ

891.99

17-38

ս

6963

ԶՐԿԱՆՔԻ ԶՈՂ

6963

ԴՐԱՄԱ

ԶՈՐԱ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՈՎ

ԵՒ

ՎԵՅ ՊԱՏԿԵՐՈՎ

1001
4082

ՀԵՂԻՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ԷՄԻՆԻ ՏԵՐ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆՑ

1886

Է. ՏԵՐ ԳՐԻԳՐԵԱՆՅԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ԵՐԵՒԱՆ

4208

Дозволено Цензурою. Тифлисъ 30 Апрѣля
1886 года

2003

ԻԻՐ ՍԻՐԵԼԻ

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ՆԻԿՈՂԱՅՈՍԵԱՆ

ՄԵԼԻՔ-ՓԱՐՍԱԴԱՆԵԱՆՑԻՆ

ՆՈՒԻՐՈՒՄ Է

ՀԵՂԻՆԱԿԸ

ՏԵՍԱՐԱՆ

1

Գաղափայն հրապարակ
Խարդախութիւն:

2

Յաւանքի գործեր
Նոր լուր և նոր միտք:

3

Սրբաբանի պէտք
Յանձնելի գրութիւն և չար նախազգացմունք:

4

Տարբանի խնդրո-
րէն առ դէմ:

5

Սառն գեղեցիկ պէտք
Այլ քեզ բան:

6

Յաւանքի գործեր
Արժանի վարձ և ԶՐԿԱՆՔԻ ԶՈՒՆ:

ՆԵՐԿԱՅԱՑՐԱՅ Է ԵՐԵՒԱՆՈՒՄ 2 ՀՈԿՑԵՐԵՐԻ 1883 ԹՈՒԻ.

ԳՈՐԾՈՂ ԱՆՁԻՆԵՐ

ՆԻԿԻՏ ԵԱԿՈԻԼԻՉ ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ,
Հարուստ վաճառական. խանութների, թու-
թունի ֆաբրիկայի և տպարանի տէր: Հա-
գուստը, մաքուր, ալիսալուրի վերայ հաջնում
է տէրթուկ: 55 տարիներից անց. . պ. Յ. Խաչատրյան

ՍՏԵՓԱՆԻԿ ՊՕԴՈՍԵԱՆՑ,
սորա տպարանական ընկերը. ներդրեալ
չղիմադրող և շուտ վհատող: Հագուստը
Եւրոպական: 28 տարեկան. , պ. Ա. Փարսադանյան

ՎԵՐԳԻՆԵ,
սորա ամուսինը 19 տարեկան. , պ. Ա. Փարսադանյան

ԳԵՐԱՍԻՄ ԳՐԻԳՈՐԻՉ ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ,
Ստեփանիկի աները: Հարուստ վաճառա-
կան. ծանր խօսող: Հագուստը վաճառակա-
նական: Յովակիմովին հառակակից . պ. Դաւթյան

ԱՂԱԶԱՏՈՎ,
Յովակիմովի ֆաբրիկայի ընկերը: Կարճա-
հասակ, լղար, աչքերը կիտաբաց: Հագուս-
տը հին և կեղտոտ և շատ տեղ ճղնդուած
և կարկտատած.— ալիսալուր և սերթուկ:
35 տարեկան . պ. Պանդալեան

ԺՈՐԺ,
Յովակիմովի հեռաւոր բարեկամ: Հարուստ
և թեթեամիտ: Հագուստը Եւրոպական—

պանծնէ և ցիլինդր. ձեռնոցներ և ձեռա-

փայտ: 27 տ.

ԱՂԱԲԷԳ		դ. Նախարար
ԳՐԱՇԱՐ		դ. Վ. Մկրտչեան
ՏՊԻԶ	} Յովակիմովի և Ստեփանիկի տպարանի ծառայողները .	դ. Բաղլեան
ՄՐԱԶԱՐԿ		դ. Վ. Մկրտչեան
ՊՐԻՍՏԱԻ		դ. Ռ. Խաչատրեան
1	} Յրիկաներ:	ՆՆ
2		դ. Աճառեան
3		դ. Յակոբեան
4		դ. Տանգե
ՖԱԲՐԻԿԱՅԻ ԱՇԱԿԵՐՏ		դ. Բաղլեան
ԳԻՆԵՏԱՆ ԱՇԱԿԵՐՏ		դ. Մելեք Աւագեան
ՊՕԼԻՑԻԱԿԱՆՆԵՐ		դ. Խաչատրեան
		ՆՆ ՆՆ

Անյալը պատահում է կողմնակից անհանգստից քաղաք-
ներէն յեջում:

ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅՍ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ ԽԱՂԱՑՈՂՆԵՐ

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ

ԱՂԱԲԷԳ

ՏՊԻՉ

ՄՐԱԶԱՐԿ

1 }
2 } սրիկաներ
3 }
4 }

ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ I

ՏԵՍԱՐԱՆ I

ԽԱՐԴԱԽՈՒԹԻՒՆ.

Եսարանը ներկայացնում է քաղաքային հրապարակ: Աջ կողմում խանութներ, ճախ — գեղեցկաշէն տներ: Խորքը բաժանվում է երկու մասն: Չախակողմեան մասում երևում է քաղաքային այգին (բուլվար), իսկ աջակողմեան — քաղաքի մի մասը և նորանից յետոյ հին բերդի փլատակներ: Հորիզոնում — բարձր և ձիւնապատ լեռներ:

ՏԵՍԻԼ Ա

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ և ՍՏԵՓԱՆԻԿ, զալիս են խոսելով:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Ուրեմն, Նիկիտ Եակովլեչ, դուք արդէն վճռել էք ծախել տպարանը:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Անպատճառ: Դու ինքդ ասեցիր, որ տպարանական գործը օր օրի վըոյ պակասում է:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Այո, պակասում է, որովհետեւ վարդանը նոր տըպարան է բերել և նա զանազան խաբեբայութիւններով զրաւում է դէպ' ինքը գործատէրերին:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Տեսա՞ր. սրանից յետոյ էլ ինչ տպարան. առանց էն էլ ես զգուել եմ զրանից:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Դուք որ կամենում էք ծախել, ապա ե՞ս ինչ անեմ: Ե՛ս ինչով ապրեմ: Ես գոնէ այսքան կ'սոստանամ, որ չեմ թողնիլ իմ գործս նա վերցնի. ես կը աշխատեմ, ես կ'ապացուցանեմ, որ նա մեր դէմ ոչ ինչ չէ կարող անել և առաջուայ պէս մենք մեր գործը կ'շարունակենք:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Չէ, անկարելի բան է. ես պէտք է ծախեմ: Հապիր լաւ ուզող էլ կայ:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Դուք զիտէք, որ ես կարող եմ չ'համաձայնել:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Հը... սպասիր. դու ինքդ չեա ասում թէ հիմայ գործը պակասել է՞. ուրեմն էլ ինչո՞ւ ենք տպարանը պահում. մենք մերը կ'ծախենք, յետոյ թող վարդանի հոգին դուս գայ. տեսնենք նա ինչպէս կը կառավարուի. թէ պարտքը չ'խեղդեց նրան, ես էս քիթս կ'կտրեմ: (Յոյց արուլ էւր խելը):

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Մե՛զ ինչ թէ նա կ'խեղդուի պարտքում, իմ քաղցած փորի՞ն ինչ բաւականութիւն: Բայց շատ բարի. այդ ձեր ասած մարդը, որ կամենում է գնել մեր տպարանը— ինչ է տալիս:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Հազար հինգ հարիւր մանէթ:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ, զարմացած:

Եւ դուք համաձայն էք:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

'Ի հարկէ: Նաղդ փող է, էլի. կ'ընենք ջերներս:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Բայց միայն կէս մասն էք տուել ինձ 1500ի. ուրից ձեզ դեռ պարտ եմ երկու տարով 500 մանէթ. իսկ հիմայ դուք ծախում էք ամբողջ տպարանը 1500ի: Զարմանալի՛ բան: Վերջապէս ինձ ինչ է մնալու. — ոչինչ:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Ինչո՞ւ. 750ը քոնն է, էլի:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Այո. բայց այդ 750ից պիտի ձեզ տամ 500 մանկեթ. պարտքս: Այդպէս չէ՞:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Ի հարկէ: Դէ որ ստանաս կտաս, էլի:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Այո, տալը կտամ. իսկ ի՞նչ ինչ է մնում—250 մանկեթ. չէ՞ որ այդ 250 էլ պիտի տամ ինչպէս և դուք թղթեղէնի պարտքներս. որովհետեւ, ինչպէս ձեզ յայտնի է, 500 մանկեթ ենք տալու թղթատէրին:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Էդ, ասենք, երկուսով պէտք է տանք:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Բայց 1500ից պիտի հանենք, թէ ոչ:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ, առանձին:

Այ թէ տեղն եմ բերել հա՛:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Աւելի պարզն ասենք. դուք կամենում էք, որ այս չորս տարուայ հազար ու մի դժուարութիւններով աշխատածս, որով ժամանակին գուցէ կարողանայի ապագաս ապահովացնել, զուր ի զուր տեղը, ձեր կամայականութեան շնորհիւ, կորցնեմ և ինքս մնամ ձեռքերս ծալած, դառն աղքատութեան մէջ:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ, առանձին:

Ո՛ւր է թէ այդ օրը կարողանայի գցել:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ, սրտով:

Ես երբէ՛ք չեմ համաձայնիլ և իրաւունք ունեմ չ'համաձայնելու:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Դէ որ էդպէս է՝ իմ մասս էլ դու առ:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Կ'զնեմ, եթէ փողը վճարելու համար միջոց տաքինձ:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Չէ՛. չեմ կարող. ինձ փող է հարկաւոր: Հա... (հաճում է) եթէ կուզես՝ ես մի լաւութիւն կարող եմ անել. ես իմ մասս քեզ կ'տամ 1200ի:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ, զարմացած:

Ինչպէս թէ... Դուք կամենում էք տալ ամբողջ տպարանը 1500ի:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Հա՛. եթէ բոլորը միանգամից ծախեմ, էն ժամանակ միայն 1500 մանկեթ... իսկ...

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Իսկ դուք իրաւունք չունեք բոլորը մի անգամից ծախել: Դուք միայն ձե՛ր մասը կարող էք ծախել և այն իմ համաձայնութիւնով միայն:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Մեր պայմանում էդ չի նշանակած:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Դիցուք թէ չէ նշանակած. մի՞թէ չենք խոսացել:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Կարծեմ դրա համար ոչինչ չենք խոսացել:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Իսկ ես շատ լաւ յիշում եմ որ խոսացել ենք:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Ձէ՛, էդպէս խօսք չի եղել:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Ուրեմն դուք չէք կամենում յիշել. ուրեմն դուք կամենում էք զրկել ինձ:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Աստուած մի արասցէ, Աստուած մի արասցէ:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Ձեր խօսքերից այդպէս է երևում: Ուրեմն ինչպէս ձեր մասին տամ 1200՞, երբ, նոյն իսկ ձեր խօսքով, 750 պիտի հասնի ձեզ:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Ինչո՞ւ 750:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Ձեր խօսքը 1500 չէ՞:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

1500... չէ՞—2400 է:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Դուք նո՛ր ասացիք, որ 1500 է տալիս այն մարդը:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Ես էդպէս բան չպէտք է ասած լինեմ:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ, առանձին:

Սորա միտքը ուրիշ է. սա խարդախութիւն է առում... Թէ ինչ նպատակով—չգիտեմ. ուրեմն յամայնց պիտի համաձայնել (Յովհնէսէն): Նիկիոս Եակովբչ, զոնէ մի փոքր խղճացէք ինձ... Ինչո՞ւ էք այդպէս նեղացնում:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Ինչո՞ւ. եմ նեղացնում քեզ, այ տղայ: Դու գիտես որ տպարանը ինձ վրայ 3000ից աւելի է նստել. հիմայ ես քեզ իմ մասս 1200ով եմ տալիս — բաւական չե՞ն... Գո մասին 1500 չ'տուեցիր... Ա՛յ, էդպէս էք հա՛.—էլ ես ձեզ հետ ինչ խոսեմ:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Նիկիոս Եակովբչ, կրկնում եմ ձեզ որ ես փող չեմ ունեմ, իսկ ուրիշներից խնդրել՝ դժուարանում եմ. ապա ինչպէս անեմ: Դուք ինքներդ մոռցեցէք հը...:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Եդ էլ դու գիտես: Հա՛. ինչո՞ւ անօրիցդ չես ուղում:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Եթէ տայ:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ, առանձին:

'ի հարկէ չի տալ (Նորմն): Ինչո՞ւ չպէտք է տայ... (Մեջոյ): Դու մի սպասիր ես նրան կ'տեսնեմ և կ'համոզեմ:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Շատ շնորհակալ կլինեմ Նիկիտ Եակուլիչ: Ես գիտեմ որ նա ձեր խօսքից չի անցնիլ. նա ձեզ շատ է պատվում:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ, ինքնաբաւականութեամբ:

Ո՞վ է կարող խօսքիցս անց կենալ կամ չպատվել. մէկը ցոյց տուր ամբողջ քաղաքում՝ մէկը... Գուբերնատը որ գուբերնատ է, նա էլ մինչև անգամ անցկացած օրը բարեկեց ինձ, երբ ես նրան բարեկեցի:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Ի հարկէ Նիկիտ Եակուլիչ, բայց...

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Չէ՛ր. էլ ինչ կայ:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Բայց մի փոքր զիջում արէ՛ք: Դուք գիտէ՛ք որ ես ոտիցս մինչև գլուխս պարտքի մէջ թաղվում եմ:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Զէ, չէ՛. դրա համար ոչինչ չեմ ուզում լսել. ինչ լաւութիւն ասես՝ կանեմ: անօրդ համոզելն ասես՝ կը համոզեմ, բայց 1200ից պակաս չեմ կարող համաձայնիլ և ոչ մի կերպով:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ, առանձին:

Ա՜յ հրէշ... (Նորոհ): Դո՛ւք գիտէ՛ք, Նիկիտ Եակուլիչ: Ուրեմն ես գնամ, տեսնեմ տղերքը ինչ բանի են: (Գնում է):

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ, նորա ետեկց:

Դու գնա ու բոլորովին միամիտ կաց...

ՏԵՍԻԼ Բ

ՅԱՎԱԿԻՄՈՎ, միայն:

Այ ձեզ յիմար մարդ: Ես ուզում եմ որ տպարանը ծախեմ. 1500, 2000 մանէթ ֆուտի տակ ընկնեմ, միայն նրա համար որ ինքը քաղցած մնայ... Հիմա եկել ու ինձնից է օգնութիւն խնդրում: Հըմ... (Մտն է գալիս): Տօ, դրանք չեն որ մեզպէս պատուաւոր մարդին կամ հարուստին, քաղաքի իշխանին լրագրներում ձեռք են առնում ու ամբողջ աշխարհում խայտառակում... Հիմայ տեղը չե՞ որ մենք էլ փողի, ապրուստի խնդրի մէջ խեղդենք դժբանդ... Այո՛, դրանց հետ միշտ էդպէս պէտք է վարուել, որ մեզպէսներին ճանաչեն, որ մեզ հետ ոտ չ'մեկնեն. թէ չէ՛ մի փոքր թոյլ թողեցիր՝ էլ քեզ չեն ճանաչիլ, պատահած տեղը գտակները գոնէ չեն բարձրացնիլ, մինչև անգամ մարդատեղ չեն դնիլ. քեզնից էլ շատ լաւ կ'ապրեն, կ'հասնեն... (Կարծես ինքն ինքն խօսքով) ու քեզ էլ դեռ «սղալայի» տեղ «Նիկիտ Եակուլիչ» կ'ասեն... Դէ տա, դրանից յետոյ մենք մեզ տանենք ու ջուրը գցենք էլի... խեղդուենք էլի... էլ ինչո՞ւ ենք ապրում... (Միջոյ): Բայց ամիսս որ ես էս բաները առաջ չ'մտածեցի... չ'մտածեցի էն ժամանակ, երբ ես զրան ինձ ընկե-

րացրեցի... (Նայում է դէպի «Չ»)։ Ընչ... էս Գերասիմ Գրիգորիչը չի... Նա է, նա, Ստեփանիկի աներն է։ Հիմա հնպէս (աշխատել) քարը պցեմ փոսը, որ եօթ ջուխտ լծկան եզներ չ'կարողանան հանել (կանչել)։ Գերասիմ Գրիգորիչ, Գերասիմ Գրիգորիչ... համեցէք էստեղ մի (Ասանցին)։ Հիմայ պէտք է խօսքը բաղ ու բաղմանից սկսի։

ՏԵՄԻԼ Գ

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ, և ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ։

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ, ներս գալով։

Քարն Նիկիտ ետկուլիչ. ինչպէս ես։ Խէ՛ր, ընի։

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Խէր է փառք Աստուծո՛ւ։ Ա՛յ, ասեմ քեզ թէ ինչու համար կանչեցի։ Քո էդ փեսադ ինչ է—Ստեփանիկը։

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ

Հա. ինչ կայ։

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Դա ուզում է որ տպարանս ձեռքիցս առնի ու մէկտեղ ինքը բանեցնի. ես էլ քեզ ուղղիղն ասեմ, էլ չեմ ուզում պահել. ծախսը շատ է, բայց միջոցուտը անկշան։ Հիմա դա ուզում է քեզ գլխի մի 1000, 1200 մանէթ առնի քեզանից, տայ ինձ, որ ինչէ, տպարանը տամ իրան ու ես բոլորովին ձեռք վերցնեմ։ Հիմա էս էլ քեզ ասեմ. որ դու եթէ էդ փողը տաս նրան՝ կէս կոպէկ էլ յետ չես ստանա.

հա՛. որովհետեւ եթէ մի քանի շահի ֆնար ինձ, դու գիտես, որ նրա պէս քսանը աղաչէին ձեռքից բայց չէի թողնիլ։ Հիմայ հասկացա՛ր։ Իսկ եթէ ես նրան ընկերացրեցի, կարծեցի թէ ամեն բանն էլ ինքը կանի. զրաշարութիւնն էլ, տպիչութիւնն էլ, մրազարկութիւնն էլ, մինչև անգամ տպարանի յատակն էլ ինքը կսրբի, կլուսանայ... Բայց խաբուեցի. էլ իմ առաջուայ ծախսս հա գնում է հա գնում, ծառայողներն էլ իրանց ամսականները հա առնում են հա առնում։ Հիմա քո կամքդ է. եթէ ուզում ես փողդ կորչի՝ տուր։

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ, մտածելով։

Այսինքն... գիտես ինչ է, Նիկիտ ետկուլիչ, թէ իմանամ փողս կորչելու է կէս կոպէկ չեմ տալ, թէ չէ վերջ ու առաջ կ'ստանամ—կտամ չեմ խնայի. շահով մի բան չի։ Անցեալ տարուայ բաղմանիս էլ փող տուեցի ու շահը գլխիցն առայ։

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Սպասիր, Գերասիմ Գրիգորիչ, էլսա ու չ'տուեց. գործ է՝ թարսը գնաց. էն ժամանակ։

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ

Էէ՛. բանը թարս գնաց, տպարանը խօմ տեղն է. տպարանը կարելի է ծախել ու իմ փողս միջեց հանել։ Հիմայ որ ես, Տէրը մի՛ արասցէ, Տէրը մի՛ արասցէ, նեղ տեղն ընկնեմ, բաշս չեմ կարող ծախել։

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Գերասիմ Գրիգորիչ, ո՞վ կառնի տպարանը. ո՞վ նրա համար փող կ'փչացնի: Վարդանին քանի անգամ ասեցի, արի իմ տպարանս առ, բայց նա չառաւ. 500 մանէթ էլ չեմ աւլ, ասեց. տպարանդ հնացել է ասեց. ես ինձ համար նորը կառնեմ ու առաւ: Եւ վերջապէս թէ որ տպարանն իրա գինն ունենա հա՛, ես 1200ով կ'ծախեմ... Նա ինձ վերայ նստել է 4000 մանէթ, հասկանում ես, — 4000 մանէթ... բայց որ հիմայ առնող չ'կայ՝ ես ուրախ եմ 1200ով, դեռ 1000ով, որ տեղն, ընկնի, խօսքս քեզ մօտ մնայ, 700ով մինչև անգամ իմ մասս գլխիցս հեռացնեմ. — ինչ ես ասում:

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ

Հա, թէ որ էդպէս — էդ ուրիշ բան: Էլ ինչպէս ես առնեմ... Չէ՛, քեզ պարզն ասեմ. ես իմ դառը քրքտինքով աշխատած կոպէկներս չեմ կարող ջուրն ածել:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Ապա՞, ապա՞. ես էլ հէնց էդ եմ ասում է՛. ես քեզ եմ մեղքանում, եղբայր, նրա համար եմ ասում, եթէ ոչ ի՞նձ ինչ... Հա, թէ քո փեսադ է ուղղում ես օգնել, իրան ընծայել... արա՛, եղբայր, դու գիտես, բայց ես լինէի չուանն ինչ է, մինչև անգամ չուան էլ չէի տալ, որ խեղդուի: Աղջիկ չելաւ խօս դարդ ու բալա չելաւ քո գլխիդ, եղբայր. աղջկադ կամ փեսայիդ հետ խօսմ չես աշխատել կոպէկներդ:

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ

Աստուած մի արտայտէ. բաղմանս աւելի շատ աշխատանք ունի քան թէ նա:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Տեսա՞ր: Ո՛ւմն ես պարտական: Ով ինչ ուզում է թող ասի: Դու քու բանդ իմացիր: Ինչ ես ասում, եղբայր. քեզ խօսմ յայտնի է, որ պատիկ ժամանակս ուրիշների մօտ ծառայում էի, նոքարութիւն էի աւում. գլխիս քար էին աղում ու ես համբերութեամբ տանում էի. տարուայ մէջ մի ձեռք հին շոր էին տալիս ու հինգ մանէթ էլ փող: Ա՛յ, տեսնում ես, քեզ խօսմ յայտնի է. էդպէսութիւնով կամաց կամաց դարձայ մարդ: Էս հինգ վեց տարի է որ ես կարգին սկսում եմ հագնուել... Ինչո՞ւ. — որովհետեւ հիմայ գիտեմ որ մէջքս պինդ է:

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ

Ի հարկ է, ի հարկէ նիկիտ Եակուլիչ:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Ա՛յ, տեսնում ես. կդպէսով ենք մենք մի կտոր հացի տէր դառել. իսկ հիմակուայ երիտասարդները, ա՛յ, հէնց մէկը քո փեսան, բոլորովին հակառակն է գնում. ուղղում է միանգամից մեզ հետ ոտ մեկնի: Հագնվում է ոտից մինչև գլուխ ամենաթանգագին շորեր, գլխին դնում է շեպպա — ցլինդր, որ հիմայ պրակուրօրն է գնում. հագնում է կոշիկներ, որ դժուար թէ դուբերնատը ունենայ: Ասա տեսնեմ

ինչ ունի քո Ստեփանիկը, ինչի՞ վրայ է ախար նըստած... Քանի անգամ եմ իրան ասել, որ էդպէս չը հագնուի, իրա չափը ճանաչի—չի՛ լինում, չի՛ (Բարեպաճ) ես քեզ ուղիղն ասեմ՝ իմ ու դրա ջուրը մի առույով չի գնում: Հէնց որ գնում եմ տուն ու դրա շինապէն միտս է ընկնում— էլ ամբողջ գիշեր քունս չի տանում, էս օրուայ օրը վկայ: Հէնց գըլխաւոր պատճառն էդ է, որ ուզում եմ տպարանս ծախեմ ու դրա երեսիցը պրծնեմ:

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ

Է՛հ. ջահել է, Նիկիտ Եակուլիչ, զուր ես շատ սրտիդ մօտ ընդունում էդ բաները. դեռ նրանց ջուրը դարի դուս է գնում. կ'մեծանան, մեր օրերին կը հասնեն ու ամեն բան կ'հասկանան:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Է՛հ, ինչ է իցէ, բանը շատ երկարացաւ. ներողութիւն, Գերասիմ Գրիգորիչ. քեզ շատ անհանգիստ արեցի. մնաս բարով: (Մի փոքր գնում է եւ յետ է դառնում):

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ

Գնաս բարով:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Ձեմ չիմանամ, որ դու նրան փող տաս հա՛. թէ չէ մի կոպէկ ետ չես ստանալ: Մնաս բարով: (Գնում է):

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ

Գնաս բարով, Նիկիտ Եակուլիչ:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ, յետ դառնալով:

Հա՛. էս էլ էի ուզում ասել, բայց մոռացայ. ներողութիւն, որ քեզ գործիցդ ետ եմ ձգում:

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ

Ոչինչ, Նիկիտ Եակուլիչ համեցէք:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ, սրտով:

Նղբայր, գործ բերողների հետ մինչև անգամ վաւերացողութիւն չունի. մի մարդ որ գործ է բերում, իսկոյն ինքը գնում է բազմում իրա տեղն ու՝ նոր է գործը ընդունում. իսկ եթէ մի սալգաթ բերած լինի գործն է՛, բոլորովին լայաղ չի անիլ, որ վեր կենայ, աթոռք համեցէք անի, նստացնի նրան ու յետոյ ինքը նստի, գործը վերջացնի Նղբայր. չէ որ մեր աչքը նրանց ձեռքին է. չէ՞ որ նրանք են գործ բերողը, ու մի քանի շահի օգուտ տուողը. ախար, նրան պատուիր է՛, որ միւս անգամ էլ գայ: Հը... ինչ կասես սրան:

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ

Ինչ պէտք է ասեմ. ի հարկէ էդպէս պէտք է մենք մեր մուշտարուն գրաւենք: Այ, հէնց մէկ օրինակ ասեմ. թէպէտ բաղմանս իմ ձեռքիս տակն է, բայց է՛լի ես եմ նրան պատվում, քուշի քուշի անում. — ինչո՞ւ, որովհետեւ նա՛ է ինձ օգուտ տուողը:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Այ, օղորմի քո հօ՛րը: Տեսնում ես, իսկ նա լա-
յաղ չի անում տեղից մինչև անգամ վեր կենալ. ու-
րեմն նա էդպէսով կարո՞ղ է աշխատել ու քու փո-
ղը քեզ հասցնել... Է՛հ, ո՞ր մէկն ասեմ, Գերասիմ
Գրիգորիչ, մնաս բարձր: (Գնո՞ւմ է):

ՏԵՍԻԼ Դ

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ, միայն:

Գնաս բարով: (Հանդիսակապ): Եւ իմ Աստուածը
շատ ուղիղ է ասում: Ես քանի անգամ նախատել
եմ. քանի անգամ զգուշացրել եմ, բայց իրա գիտե-
ցածը ձեռքից չի թողնում. ես իմ խէր ու շառը,
ասում է, հասկանում եմ. ես գիտեմ, ասում է, թէ
ինչպէս պէտք է ապրել աշխարքումը. ես գիտեմ
թէ ում հետ ինչպէս պէտք է վարուել, ում հետ
ինչպէս խոսալ. մի խօսքով, ասում է, հայրիկ, դու
իմ կողմից միամիտ կաց: (Մեջը): Թէպէտ շատ ար-
ժանաւորութիւններ էլ ունի փեսաս, բայց... մի
քիչ ջահել է, դեռ կեանքի մէջ փորձուած չի: (Մեջը):
Հա՛. իսկ եթէ փողն ուզելու լինի, ինչ անեմ... ինչ
ասեմ... հը՞. տամ վոյ է, չտամ վոյ է... բայց
մի կողմից նիկիտ Եակովչին էլ էր ուղիղն ասում,
յետոյ ես ինչիցն առնեմ... Զէ՛. պէտք է նրան ցա-
նել. թէ չէ փողերս կ'կորչեն ու ես կ'մնամ մատու
լպտտելով: Բայց չէ՛. ամենից առաջ մի Ստեփանիկին

էլ տեսնեմ, իմանամ թէ նա՞ ինչ յոյսեր է տալիս ու
յետոյ բան բռնեմ, (գնալով) թէ ոչ բաղմանիս պէս
ան հաշիւ բան բռնեմ, իսկոյն ոտքս քարին կառնի:

ՏԵՍԻԼ Ե

ԱՂԱԶԱՏՈՎ, և ԱՂԱԲԵԳ:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ, աջ կուլիսի ետեից կանչելով ներս է մտնում:

Աղաբէգ, Աղաբէգ...

ԱՂԱԲԵԳ, ձայնը լսվում է ձախ կուլիսի ետեից:

Հը՞...

ԱՂԱԶԱՏՈՎ, գնալով դէպի ձախ կուլիսը:

Արի գնանք մի ձեռաց թուղթը գցենք:

ԱՂԱԲԵԳ, գալով բեմ:

Այ տունդ քանդուի ոչ խեղճ ես, նոր չ'վերկացանք:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Բան չկայ. գնանք:

ԱՂԱԲԵԳ

Աղա, դեռ հալա չեմ էլ քնել թող մի երկու սը-
հաթ դինջանանք է՛:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Թէ եղբայրս ես, գնանք:

ԱՂԱԲԵԳ

Զէ՛, հաւատա:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Թէ զլուխս սիրում ես, գնանք:

ԱՂԱԲԵԳ

Զեմ կարա. Աստծու մի անումը վկայ չեմ կարա:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Ինչպէս թէ չեմ կարա:

ԱՂԱԲԷԳ

Զեմ ուզում էի, վա՛ն Զորով էլ բան կլի:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Տօ... գլուխդ մեռնի, ապա վէքսիլ առնել կարող ե՞ս:

ԱՂԱԲԷԳ

Բա ես որ տարուէի նաղդ չէիր առնելո՞ւ:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Լաւ... Լսիր. մի երկու թուղթ գցենք: Թեթեւ խա-
ղանք, փրօտեա. մեծերից չբռնենք:

ԱՂԱԲԷԳ, գնալով:

Զեմ ուզում, չեմ:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Աղարէգ, սպասիր:

ԱՂԱԲԷԳ, գնալով:

Բան ունեմ:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ, նորա Խտից:

Աղա, է՛յ. ջուխտ լուլանիս եմ մէջ դնում-գընանք:

ԱՂԱԲԷԳ, կուլիսի ետևից:

Զէ, չէ:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Բան եմ ասում. մի գնա. մի էս տեղ արի:

ԱՂԱԲԷԳ, խորքի կուլիսի մօտ երևալով:

Հը:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ, մօտենալով նորան:

Լսիր:

ԱՂԱԲԷԳ

Ասա:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Ջուխտ լուլանիս:

ԱՂԱԲԷԳ

Զէ: Զեմ ուզում:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Էս քամարս...

ԱՂԱԲԷԳ, գնում է:

Զեմ կարա, չեմ:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ, առանձին:

Թո՛ւհ... (Քնալով նորա ետևից) մէկ մանէթի վրայ.
Աղարէգ, Աղարէգ... մէկ մանէթի վրայ... Աղարէգ...
(Գնում է. լսվում է Աղառարովի չայնը իսկից ետևից) մէկ
մանէթ եմ ասում... ձեռաց... մէկ անգամ...

ՏԵՍԻԼ Զ

ՏՊԻԶ, Լ ՄՐԱԶԱՐԿ:

ՏՊԻԶ, ՄՐԱԶԱՐԿԻ հետ ներս գալով:

Բա որտեղ գտնենք Ստեփանիկին:

ՄՐԱԶԱՐԿ

Ըստեղարենք կըլնի:

ՏՊԻԶ, նայելով աջ կողմը:

Ա՛յ, ա՛յ. գալիս ա: (Երևում է Գնում է Դեղի ու
խորշը եւ պարտաւոր է Ստեփանիկին):

ՏԵՍԻԼ Ե

ՆՈՅՆՔ, Լ ՍՏԵՓԱՆԻԿ:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ, գալով բնի:

Տղե՛րք. անորս չէք տեսնո՞ւ:

ՏՊԻԶ

Ո՛չ:

ՄՐԱԶԱՐԿ

Զէ. ամա...

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Ինչ էք մանգալիս. ինչո՞ւ ձեր բանին չէք:

ՏՊԻՉ

Տպած գործերք տարանք Պօլիցէն. էնտեղ ձեզ կանչում են:

ՄՐԱԶԱՐԿ

Թագայ գործեր են տպիլ տալու:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Ինչքան էին տարածներդ:

ՏՊԻՉ

1920 մէկիցն էր, 240 էլ մէկից:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Լաւ. գնացէք ձեր բանին: Անօրս էլ որ տեսնէք ասէք ինձ գտնի: (Գնում է):

ՏԵՍԻԼ Ը

ԱՂԱԶԱՏՈՎ, և ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ, խոսելով ներս են մտնում:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Հիմա իմացար բանն ինչու՞մն է՞: Էնպէս քարը զը-
ցեցի փոսը, որ էլ հանելու ճար չկայ:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Շատ լաւ ես արե՛լ... Տեսա՞ր, որ ասեցի ինքը ու-
րախուժեամբ կաննի:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Ե, լա՛ւ. քո կարծիքով դրանից ինչ է դուրս գալիս:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Կրանից էն է դուրս գալիս որ՝ նա քո տպարանը
գլխից մինչև վերջը ուտում է ու ուտում և քեզ
ռչնչ չի ցոյց տալիս:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ, անհանգստութեամբ

Յետո՛յ...

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Յետո՛յ... էլ ինչ յետո՛յ. տպարանիդ եկամուտը
գլխից մինչև վերջը ուտում է, էլի. էլ սրանից աւե-
լի ինչ ես ուզում:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Ախար ինչե՞ցն ես հասկանում:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Վա՛, շատ պարզ բան է, չես իմանո՞ւմ. եթէ ե-
կամուտ չլինէր, նա ինքը պէտք է աշխատէր, որ մի
կերպով վերջացնէք տպարանը, գլխնիցդ հեռա-
ջընէք. իսկ եթէ ինքը ուզում է առնել քո մասը՝
էդ նշանակում է, որ նա նրա մէջ օգուտ է տեսել
և (էրիտրայնէլ) ուզում է...

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ, անհամբերութեամբ

Ինչ է ուզում:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Եւ նա ուզում է որ քեզ մի կերպով հեռացնի և
ինքը երկու գլուխն էլ իրա ձեռքը հաւաքի:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Հա՛, հա՛, հասկանում եմ... շատ խելքի մօտ
բան է. չէ՛ ես պէտք է զգուշանամ: Բայց զիտե՛ն,
ես միտքս փոխեցի. ինչո՞ւ տպարանս ծախեմ ուրի-
շե, էն լակոտի պատճառով, ինչո՞ւ... ինչո՞ւ նրանից
չխլեմ իրա մասը, երբ, ինչպէս ասում ես՝ ամեն ի-
րաւունքը իմ ձեռքիս մէջն է:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Ի հարկէ որ էդպէս պէտք է անես:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Ուր մնամ որ Ստեփանիկը փոյ չունի...

ԱՂԱԶԱՏՈՎ, նորա խօսքը կտրելով:

Իսկ դու ինչիցն ես իմանում, որ նա փող չունի:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Ես իմանում եմ նրանից... այսինքն, եթէ ուղիղն ասած, ես ոչնչից չեմ իմանում:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Իսկ ես գիտեմ, որ նա ունի և շատ ունի:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Հը... ինչիցն ես իմանում:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Դու նրա տունը գնացել ես:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Հա՛. ինչ է որ:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Նրա կնոջը մէկ տեղ գնալիս տեսել ես:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Հա՛, հա՛. ինչ է որ:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Իրան խօսք տեսնում ես ու տեսնում:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Ել ինչ ասել կուզի: Բայց ասա տեսնեմ թէ բանն ինչու մն է:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Բանը նրանումն է որ՝ նա փող ունի և էդ փողը քո աչքիդ թող ու մոխիր փչելով է շինել:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ, համբերութիւնից դուրս գալով:

Վերջապէս ինչիցն ես հասկանում, որ էդ էդպէս է:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Եթէ մի փութ խելքի տակ գցես, իսկոյն կ'ըն- մանաս:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Տէր ողորմած Աստուած հա՛... Ես պատռուեցի է՛ր մի պարզն ասա:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Ել ինչ պարզն ասեմ: Երանից էլ պարզ. փող չու- նեցողը էնպէս տուն ու տեղ կունենայ ու էնպէս կեանք կ'վարի: Ինչպէս նա՞. ինչ ես ասում:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Ըմբ, ըմբ... Թէ էդ է, ես վաղուց գիտեմ: Մէկ տարի կ'լինի որ էդ միտքը ինձ կ'ընտանում է:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Ուրեմն հիմայ ինչ պէտք է անես:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Ինչն ինչ պէտք է անեմ. ես իմ մասս առ երես կ'ծախեմ քեզ, նա քեզ հետ չի կարողանալ վարուել, ստիպուած իրա մասիցն էլ յետ կ'քաշուի. իսկ որ բոլորովին քո ձեռքն ընկաւ—իմն է ու իմն:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Չէ՛, էդ չեմ ասում. նա որ էս անգամ էլ գայ, ինչ պէտք է ասես:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Կասեմ... կասեմ... ինչ պէտք է ասեմ. պէտք է ճանապարհը դնեմ առաջն ու... պրծաւ գնաց: Չէ... հա՛, հա՛... Տպարանը, կասեմ, Աղազատովին ծա- խեցի:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Չէ՛... Էդպէս չպէտք է անես:

ՅՈՎ ԱԿԻՄՈՎ,

Ապա՞...

ԱՂԱԶԱՏՈՎ,

Դու նրան հա խօսք տուր, հա էսօր—վաղը գը-
ցիր. ասա, դեռ 1000ով էլ կտամ իմ մասը. փողը
բեր, ասա, և ամեն բան վերջացնենք, գնայ: Տեսնենք
փողը ո՞ր տեղից է դուրս գալիս: (Նշանակում էին պալով):
Հասկանում ես...

ՅՈՎ ԱԿԻՄՈՎ,

Հա՛, հա՛, հա՛... Ա՛յ թէ սատանան ես դու հա՛.
ինչ բան լինի որ քո խելքը չհասնի:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ,

Ապա ես քեզ պէս ե՞մ, որ առանց մտածելու,
չափ ու ձև անելու, ծանր ու թեթե անելու ու
տասը չափելու ու մէկ կտրելու բան բռնե՞մ:

ՅՈՎ ԱԿԻՄՈՎ,

Պէտք է ասել, որ ես էլ պակաս չեմ, բայց դու
ինձնից անցար:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ,

Տե՛սնում ես. դու ուզում էիր նրան փասել միայն
նրան համար, որ դու ատելով ատում էիր նրան,
ուր մնամ որ կասկած էլ կար սրտումդ. իսկ հիմայ
(Երէւան էլ գնալով) փաստեր ունես, ապացոյցներ ու-
նես և շուտով աւելի հաստատար կ'ունենաս: (Գը-
նում է):

ՏԵՍԻԼ Թ

2 4 4 ՍՐԻԿԱՆԵՐ, գալով:

4

Մէկել քշեր՞ը:

2

Հա:

4

Էդ ոնց արիք, ագա:

2

Մի բարդու թեթե գերան դրինք քուչի ակուշ-
կին ու բանցրացանք վերև. էնդեղից էլ չանգալով
դուս քաշեցինք նրանց շոր ու մորը:

4

Բա կվարտալնուց, արխօղից չ'երևացին՞:

2

Մենք մեր բանն առաջուց ինք տեսէ:

4

Ախպեր, զոչաղ էք:

ՏԵՍԻԼ Թ

ՆՈՅՆԵ 4 3 ՍՐԻԿԱՆԵՐ:

3

Աղա, է՛յ. ինչ էլաք տխր:

2 4 4

Հը, հը...

3

Որ ձեզ հարցնելու ընեն ասէք էն քշելու կարօյնեց
տանն ինք. նրա էրեխու կնուէքն էր, ասէք:

2

Խի՞ որ. պոչներիցս են բռնել:

3

Չէ, հալա. ամա բայց...

4

Ասէք ընչանք լուս քէֆի ինք:

3

Հա. ըտենց ասէք:

2

Ադա բաս ոնց պտի ընի:

3

Ոչինչ. բան չի դուս գալ. ամա իմացած կացէք:

2

Նրանց տեսաք:

3

Տեսանք: Սարով քոլով կ'ըցեն:

ՏԵՍԻԼ ԺԱ

ՆՈՅՆՔ, ԱՂԱԶԱՏՈՎ և 1 ՍՐԻԿԱՑ:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ,

Ես ձեզ ասում եմ, որ բան չեն կարող անել. ինչ-
պէս որ ասեցի՝ դուք էնպէս արէք:

3

Սրան էլ ասեցի. մէկեկներն էլ որ գիտեն:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ,

Քէֆներդ քոք պահէ՛ք: Ես գլուխս կ'կտրեմ թէ
որ դրանից բան դուրս գայ:

1

Ես խօմ, տռաջի անգամը չի, տօ:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ,

Ասում էք ինչքան էր փողը:

1

Մարդի ալիսալուղի ջիբում 88 մանէթ էր՝ մի քա-
նի կոպէկ էլ հետը. կնկայ մինթանի ջէրին էլ—իրեք
չորս մանէթ էր:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ,

Շորերն էլ էրէք, որ նշանը չ'երևայ:

1, 2 և 3

Երեւ ենք էրել. արխէին կաց:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ,

Ել ինչ էք ձեռ ու ոտ ընկել. ես էլ որ էն օտար-
քեցի, կ'վերջանայ կերթայ: Հա. էս էի ուզում ա-
սել. ինչ էք ամենքդ էլ հաւաքուել էսպէս մի տե-
ղում, տեսնողն ինչ կասի:

3

Դրուստ որ:

2

Տղեք, ծլիուուներ:

1

Արեւելք, արեւմուտք, հիւսիս, հարաւ:

2, 3, 4 և հեռանում են աջ և ձախ:

ՏԵՍԻԼ ԺԲ

ԱՂԱԶԱՏՈՎ Կ 1 ՍՐԻԿԱՅ:

I

Բա զո՛ւ ոնց արիւր Աղարէգի հետ էս քշելու:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Քսպիկց անիծածը:

I

Նաղդն էլ տուեցիր, վէքսիլն է՛լ:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Տուեցի, տուեցի... ես նրա... Ո՛րտեղ զանեմք
մենք նրան:

I

Էստեղարենք էր. բազարումը կընի:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Գնանք մի տեսնենք: (Գնում է):

ՏԵՍԻԼ ԺԳ

ՍՏԵՓԱՆԻԿ Ե ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Իսկ դու, հայրիկ, ասում ես նա քեզ հետ տես
նուեց և այդպէս խոսեց:

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ

Նոր հենց էստեղ էինք: Ես էնտեղ (հեռու-ցայտ
շու) բաղմանիս հետ խոսում էի, որ նա ինձ կանչեց:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Բայց դա անկարելի է հայրիկ. նա ինքը խոստա-
ցաւ ինձ՝ ձեզ խնդրել և համոզել որ այս բանում
օգնէք ինձ. մինչև անգամ ինքը առաջարկեց ինձ գը-
նել իւր մասը:

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ

Չգիտեմ, բայց ես քեզ ասեցի էն, ինչ որ նրանից
լսել եմ. ա՛յ, հենց էստեղ:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Տէր իմ Աստուած... վերջապէս ես ինքս նորան մի
փոքր առաջ տեսայ, որ Աղաղատովի հետ գնում էր.
կանչեց ինձ և խոստացաւ մինչև անգամ 1000ով
աւել ինձ իւր մասը, միայն փողը շուտ տամ իրան,
որ բանը իսկոյն վերջացնի:

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ, առանձին:

Ես ո՛չինչ չեմ հասկանում:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Բայց նա ինչո՛ւ պիտի այդպիսի խորհուրդներ տայ...
եւ ինչ եմ արել նորան... Չէ, հայրիկ, դժուարա-
նում եմ, ուղիղն ստած, հաւատ ընծայել ձեր ա-
սածին՝ թէ՛ և նա ինձ այսօր շատ կոսկածեղի թուաց:

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ

Ես չեմ հասկանում թէ ինչ օգուտ ունեւ քեզ
խարխուլ. ես իմ բաղմանիս մինչև անգամ չեմ խաբած:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Այստեղ խարդախութիւն կայ... մի յետին և երկիւղալի միտք կայ... պէտք է աշխատել որքան կարելի է շուտ վերջացնել այս գործը, ապա թէ ոչ... դորա տակից շատ բաներ կարող են դուրս գալ... և ես, իմ պարզութիւնովս, յաղթուած կլինեմ իսկ դուք, հայրիկ, դորա համար էիք կմկմում և ասում թէ կ'մտածեմ, ձեռքիս փող չ'կայ և 'այլն: Ուրեմն դուք էլ կամենում ինձ ուրանալ, ինչպէս Յովակիմովը... Ուրեմն դուք էլ էք կամենում սառնութեամբ նայել իմ վայր ընկնելուս... Զէ, հայրիկ, ես գիտէի որ դուք փողասէր էք, բայց մինչ այդ աստիճան չը գիտէի ձեզ:

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ

Ախար փողասէրը ինչ հողը տայ իրա զուլը... Զէ. հիմայ քեզ եմ հարցնում, Ստեփանիկ, որ փողը տամ էլ՝ ո՞րտեղեց պէտք է տաս էդ ահագին գումարը իրա ժամանակին, կամ թէ ժամանակին էլ չէ՛, դո՞նէ մի քանի ամսից յետ, մի տարուց հետ հ'ը.— ժամանակից անց մի տարուց էլ յետ: Որտեղեց պէտք է աշխատես: Գու գիտես, որդի, որ փող աշխատելը դժուար բան է. շահ դժուար է:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Հայրիկ եթէ ձեզ էլ չղիմեմ, էլ ո՞ւմ ղղիմեմ ասացէք տեսնեմ: Ինչպէս կամ ո՞րտեղեց ձեռք բերեմ այդ փողը, որ չ'զրկուեմ չորս տարուայ աշխատածիցս

էլ, մի կտոր հացից էլ և կարողանամ այդպիսի խարդախներից էլ ազատուել:

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ

Լա՛ւ, իսկ եթէ չկարողացար ժամանակին տալ. ես ինչ անեմ... քանի որ մի տպարան էլ է բացուել:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Մի՞թէ իմ ամբողջ տպարանս, որ 3000 մանէթ փող արժէ, չէ կարող լրացնել քո տուած 1000ը:

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ

Տպարանդ էլ կէս կոպէկ չաժի, որովհետեւ փրչացել է, մաշուել է:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Ինչ էք ասում, հայրիկ. որ միայն արձիճը ծախենք էլի մի երկու հարիւր մանէթ փող կ'հանի, որ միայն մեծ մամուլը ծախենք՝ էլի մի 500 մանէթ փող կ'հանի... որ միայն կասսա ու ռէալ և միւս մամուլը ծախենք էլի եօթ ութ հարիւր մանէթ փող կ'հանի.— ինչ էք կարծում: Այդպիսի բաներով է քեզ վախեցրել:

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ

Ապա նա՞ ինչու է 1000ով ծախում, եթէ եղպէս է:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Նա ծախում է միայն իւր մասը և չեմ հասկանում թէ ինչ է նորա նպատակը, իսկ իմ մասս՝ արդէն իմն է: Մի՞թէ նորա և իմ մասս ձեր 1000

մանէթը գոնէ չի հանել: (Ահա՛յ ժողով): Միծաղելի է հայրիկ, ծիծաղելի է:

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ

Է լա՛ւ: Աստուած ոչ անի, որ բանը էն տեղ հասնի: միայն ապա տեսնեմ յոյս ունեն՝ որ օգուտ կը կարողանաս դուրս բերել. բաղմանս էլ է շատ խոստումներ անում, բայց ոչինչ չի դուրս գալիս:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ, նեղացած:

Դուք ինձ ձեր բաղմանին էք հաւասարացնում, հայրիկ:

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ

Աստուած մի արացէ... օրինակի համար եմ ասում: Յոյս ունեն:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Այնքան յոյս ունեմ, որ պիտի ես ինքս գիշեր և ցերեկ աշխատեմ, որքան թոյլ կտայ իմ Ֆիզիքական ոյժս. վերջապէս Վերգինէին կ'սովորացնեմ գրաշարութիւնը - նա կշարի, ես կտպեմ և ծառաս էլ մուր կ'քսի. այսպիսով ամսական ծախքս կ'քչացնեմ և ձեր փողը ժամանակին կ'լրացնեմ:

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ

Հա՛. էդ ուրիշ բան է. եթէ ինքդ կաշխատես, յոյս կայ որ մի հինգ - տաս շահի ետ կ'բցես: Բաղմանս էլ երբ ինքն է աշխատում բաղումը, լաւ բան է անում, իսկ եթէ բանուորների վրայ է թողնում - ոչինչ զը-

լուխ չի գալիս: (Մէջոյ): Լա՛ւ, ես քեզ 1000 մանէթը կ'տամ... բայց...

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Բայց ինչ...

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ

Շահը...

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Շահը: Ինչքան կամենաք, բայց որքան կարելի է պիտի քիչ հաշուէք:

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ

Շատ չեմ տալ. տասը մանէթ հարիւրին: Անցեալ տարուայ բաղմանիս քսանով եմ տուել, քո արեւը վրկայ:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Շատ լաւ: Միայն դուք գնացէք նորա մօտ և վերջացրեցէք. ես այլ ևս նորա երեսը չեմ կարող տեսնել:

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ

Լա՛ւ... ես ամեն բան կ'անեմ, միայն... այսինքն ես քեզ համար, զիտես որ հոգիս էլ չեմ խնայի, որդի, բայց որ բանը փողի է ընկնում... դժուար է որդի... դժուար է. ախար փող է, հոգի չի:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Ինչ ես ասում հայրիկ, զիցուք թէ ամեն բան լծարը գնաց, տպարանս էլ դնող չ'իլաւ, ո՛չ տպագրէն միայն վեց, եթէ հարիւրի տան մէջ ու մէրել

ուշնեմ, պատկերներ, խաղիչաներ ու շորեր ունեմ թէ
իմ անձնական աշխատած և թէ հօրիցս մնացած:

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ, առանձին:

Ուղիղ որ է՞ (նորան) դէ լա՛ւ, լա՛ւ, ես ոտով ու
գլխով քոնը չեմ: Իմ ունեցած չունեցածս քոնը չեմ
բայց թէ որ եղպէս ասում էի—հաստատ՝ որ հա-
նաք էի անում: Թէ չէ ես քեզանից փող կ'սնայեմ:
ուզում եմ հէնց 1000 մանէթն էլ քեզ ընծայեմ—
վերջանայ, գնայ: Կորած տեղ է՞ (Մէլչոյ): Հա... ես
հիմա բաղմանիս մի երկու խօսք ունեմ ասելու,
ասեմ թէ չէ՛, արի ինձ մօտ, մի վեքսէլի թուղթ էլ
բեր զրկնք ու ես իսկոյն գնամ Յովակիմովի մօտ և
բանը վերջացնեմ:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Հա՛, հա՛, հայրիկ, աշխատեցէք, ազատեցէք ինձ
այգպիսի խարդախներից, (Կարապետովը գնում է ասելով
..շափ լաւ, շափ լաւ...):

ՏԵՍԻԼ 2

ՍՏԵՓԱՆԻԿ միայն և թոնաւոր:

Այ քեզ աշխարք, ա՛յ քեզ ժամանակ... աներս
հանաք էր անում... Ուրեմն ներկայումս բարեկամ
չ'կայ. փող ունեմ, գործդ յաջող է—ամենքն էլ քեզ
բարեկամ են, ազգական են, ամենքն էլ քո բարեկա-

մա թիւերդ են վնասում: Իսկ եթէ ոտըդ սլքուե՛ց,
վայր ընկար—վերջացա՛ւ ամեն բան. ազգ ու ընտա-
նի էլ չունես, ծնող ու բարեկամ էլ չունես, մի եր-
կու քաղցր խօսք ասող էլ չունես, ամենքն էլ կ'հե-
ռանան. ոչ մէկը ձեռք չի մեկնիլ քեզ, որ բարձրա-
ցրնի քեզ, վեր կացնի տեղիցդ, մխիթարի քեզ մի
քանի քաղցր խօսքերով և այնպէս սի՛րտ տայ, յո՛յս,
տայ, որ կարողանաս ուշքի գալ. հասկանալ քո դը-
րութիւնը և ըստ այնմ քո գլխի գալեքը հոգաս...
բայց լա՛ւ է, որ դեռ ես չեմ վայր ընկել... Այ ա-
նիծու՛ի՛ այս տեսակ բարեկամութիւնը: (Շողոմա 4ը-
նում է):

Վարապետ:

ՔԱՐՇՈՂՈՒԹԻՒՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԱՅՍ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ ԽԱՂԱՑՈՂՆԵՐ

ՏԵՍԱՐԱՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ,
ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ,
ԱՂԱԶԱՏՈՎ,

ՏԵՍԱՐԱՆ ԵՐՐՈՐԴ

ՍՏԵՓԱՆԻԿ,
ԱՂԱԶԱՏՈՎ,
ՎԵՐԳԻՆԷ,
ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ,

ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ II

ՏԵՍԱՐԱՆ II

ՆՈՐ ԼՈՒՐ ԵՒ ՆՈՐ ՍԻՏՔ

Տեսարանը ներկայացնում է Յովակիմովի տան առաջի պարտեզը: Բեմի վերայ աջ և ձախ դրուած են ամենաՀասարակ փայտեայ նստարաններ և խորքում, ծառերին կից — մի չորս ոտնանի սանդուխք: Երեկոյ է:

(Վարպէտը բարձրանում է. Յովակիմովը սանդուխքի բարձրում կանգնած, ծառերի տեւորդ ճուղերն է կոտորում: Ներս է մտնում Կարապետովը:

ՏԵՍԻԼ Ա

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ և ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ

Էս ինչ սիրուն պարտեզ ունէք. ինչպէս երևում է դուք ինքնիրդ էք մշակների զլխին կանգնել: Բարի երեկոյ:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Բարոյի (իջնամ է անորոշից եւ հօգնեամ է կարա-
պէտիկն): Մեծ մասը եւ ինքս եմ մշակում:

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ

Եղբայր, ես էս բանուորների ձեռքին մուրուած
եմ մնացել. հա գոռա, հա ճաքիր, թէ էս էսպէս
պէտք է լինի — չի լինում է՛լի. է՛լի իրանց է՛ն եւ քշում:
Է՛ն օրն էլ բաղմանիս բաւականին հանդիմանել եմ:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Ինչպէս:

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ

Ասում եմ. այ մարդ, դու չե՞ս հասկանում, որ ժա-
մանակն է՝ բազի խօսք պէտք է հնձել, խողովները
պէտք է դադարեցնել, ջուրը իրա ժամանակին
պէտք է ջրել: Ե՛հ, որ մէկն ասեմ. Էստեղ (Էստեղ) է
հասել, հաւատա: Ե՛հ, է՛լ ինչ բարին հարցնենք:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Աղջութիւններդ, գերասիմ Գրիգորիչ: Գլուխս խօմ
դասել է գլուխ. հաւատացէք որ, չորս կողմիցս էլ
ցաւ ու հոգսի մէջ եմ ընկել:

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ

Հա հիմա ես եկել եմ, որ քեզ մէկ ցաւից ազա-
տեմ, Նիկիտ Կախուլիչ — Մեր Ստեփանիկի համար
եմ ասում:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ, շտապա:

Ինչ է որ: Ա՛յ դու մէ ասնի՛: Փողը ո՛րտեղից գտաւ:

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ

Նիկիտ Կախուլիչ, եկաւ, ոտներս ընկաւ, աղաչեց,
պաղատեց ու ստիպեց, որ մի 1000 մանէթ գոնէ
վերցնեմ ու զամ էդ տպարանի բանը վերջացնեմ:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Ուրեմն էդ փողը դու ես տալի՞ս:

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ

Ապա էլ ո՞վ պէտք է տայ:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Ախար իմ միտքս էն է, որ նա քեզ ներութիւն
շտայ, որովհետեւ նա չի կարող յետ դարձնել քո փո-
ղը և պէտք է ստիպուես նրա պարտքը սառցի վը-
րայ գրել:

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ

Դէ հիմայ ինչ որ է... Մի խօսքով միամիտ կաց,
որ ես իմ փողս, եթէ բանը էն անղը հասնի, կ'հա-
նեմ. կոպէզս չեմ թողնիլ որ կորչի. ես էն պտուղ-
ներից չեմ, որ աչքերս բաց՝ փողս հալի: Հիմայ ինչ
եւ ասում. հանեմ փողը: Մի հարիւր մանէթ պա-
կաս էր, էն էլ մեր բաղմանի փողեցն եմ վերցրել ու
բերել:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Ձեռքինդ ինչքան է:

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ

1000 է, էլի. ինչքան որ ասել ես:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Ձէ՛, եղբայր, թէ որ եղպէս է՝ 1100ից պակաս չեմ տալ:

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ

Ախար դու ինքդ ես Ստեփանիկին 1000 ասել:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Հա՛, ես ասել եմ, եթէ իրա աշխատածը լինի. իսկ եթէ բանը պարտքի է հասնում— 1100ից կէս կոպէկ պակաս չեմ տալ:

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ

Ես քո միտքդ չեմ հասկանում: Եղբայր, դու քո փողիդ տէրը եղեր: Քեզ ինչ թէ իրա աշխատածն է կամ պարտք է վերցրել, կամ գողացել է: Հիմայ որ բաղմանս գայ ու իմ բոլոր գինանիքս առնի, պէտք է ասեմ թէ քու աշխատած փողն եմ ուզո՞ւմ: Առ է՛, (չեալ որսնէլով գրպանը) բանը վերջացրու ՚ի սէրն Աստուծոյ. նա էլ խեղճ տղայ է:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Ձէ՛, եղբայր, 1100ից պակաս, ինչպէս ասեցի, կէս կոպէկ էլ որ լինի՝ չեմ տալ:

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ, առանձին

Տէր ողորմած Աստուած հա՛... (Նորոն): Հիմա հաստատ ես ասում, է՛լի:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Հաստատ, հաստատ: Դեռ 500 մանէթ էլ առանձին է ինձ պարտք՝ տպարանի մասին. էն էլ պէտք է հիմա տայ:

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ

Ինչ 500 մանէթ:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Ինքը գիտի: Էդ փողը ինձ պէտք է տար երկու տարում, բայց որովհետեւ ես նրա հետ վերջացնում եմ ամեն բան, պէտք է 500 էլ էս գլխիցը տայ:

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ

Լաւ. դրա բանը հեշտ է, մի կերպ կ'անենք. արի էս բանը վերջացնենք: Մի 100 էլ ես եմ աւելացնում. համեցէք. էս 1000ը, իսկ 100ը վաղը կ'գոյք խանութումն կ'տամ: (Կախում է փողը պոչ):

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Ձէ՛, եղբայր, թէ տալիս ես հենց հիմայ, էս բոպէիս բոլորն էլ տուր ու բանը վերջացնենք:

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ, նեղացած:

Էդ ինչ կ'նշանակի: Ուրեմն ինձ էլ չես հաւատո՞ւմ:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Ձէ՛, ինչի՞ չեմ հաւատում. բայց մեր էս առուտուրը, իսկոյն պէտք է վերջացնենք: Ապառիկների հետ զուլիս չունեմ:

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ, աւելի նեղացած:

Նիկիտ Եակուլիչ, դու ինձ անպատժում ես: Հա-
ւատացիր որ ես իմ բաղմանիս հետ հրպէս չէի վա-
րժիլ: Մենք առուտուրական մարդիք ենք. ինչ կը-
նշանակեն 100 կամ 1000 մանէթները մեր մէջ:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ, սրտով:

Ուղիղն ասեմ, եղբայր. որ 5000 մանէթ էլ տա-
լու լինէք և ես իմանամ որ Ստեփանիկի համար է,
էս վկայ (խաչ է անո՞՞հ երեսն) որ չեմ տալ: Հասկա-
ցա՞ր հիմա: Էս էլ քեզ նոր լուր:

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ

Այ քեզ բա՛ն:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Հա՛, եղբայր, հիմա իմացա՞ր:

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ

Ըմմմ... (յիշոյ) բայց ախր ինչ է պատճառը:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Ինչ է պատճառը: Պատճառն ասեցի էլի:

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ

Ես ո՛չինչ չեմ հասկանում:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Եղբայր, ես էդ տղային չեմ սիրում... վերջացաւ
գնաց: Հիմայ հասկացա՞ր:

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ

Դէ, հիմայ, Նիկիտ Եակուլիչ, սիրում ես՝ թէ չես

սիրում: Թող 'ի սէրն Աստուծոյ. վերցրու ինձնից
փողը և հենց իմացիր որ ինձ ես ծախում, ոչ թէ
Ստեփանիկին:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Քեզ ծախած, նրան ծախած, մէկ չի՞: Դու էլ
նրան չպէտք է տա՞ն:

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ

Հիմա թէ կտամ, թէ չեմ տալ, էդ իմ բանս է:
Նիկիտ Եակուլիչ, համոզուիր ասածիս. նա էլ մեղք
է. վերջապէս ինձ ու իմ աղջկանս խնայիր: Էսոր,
հաւատա որ՝ Ստեփանիկը կարծես խելագարուած է:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Ախր, չե՛ս իմանում, է՛:

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ

Հիմա ինչ որ է, վերջացրու: Ախր քո դատարկ չը-
սիրելովդ՝ նրան էլ, աղջկանս էլ զրկում ես մի կտով՝
հացից...

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ, առանձին:

Հմմմ...

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ

Հը. էլ ինչ ես մտածում: (Զեռէլ Բանէլով և Խըն-
բէլով): Իմ խաթէր վերջացրու: Համեցէք փողը:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Թէ որ հրպէս է, լաւ. էդ դեռ պահիր. ես կը-

մտածեմ ու քեզ մի վերջնական բան կտանք. փողը էն
ժամանակ կ'տաս:

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ

Ել ինչ մտածելու բան կայ: Միտքդ չի՞ որ ան-
պատճառ ապարանք ծախե՞ս:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Ըրը... Հրամեղես:

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ

Ինքդ չասեցիր, որ մինչև 700 էլ տուող լինի՝ կը-
տամ:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Ասելն, ասեցի, բայց...

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ

Ել ինչ բայց: Հիմա 700ի տեղ 1000 եմ տալիս
էլի:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

1100:

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ

Լաւ, թող 1100 լինի. էլ ինչ ես ուզում:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Լաւ, լաւ. կ'մտածեմ ու վաղը քեզ կ'ասեմ:

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ

Ի հարկէ, յուսով եմ, որ վաղը կ'համաձայնես:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Տեսնենք:

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ, փողը գնելով գրպանը:

Իսկ ես, որ էդպէս է, գնամ տուն. Համ բանուոր-
ներին պէտք է ճանապարհ դնեմ, համ էլ, զիտեմ,
բաղմանս պէտք է դոյ, տեսնենք բաղը ջրեւ է, թէ
ո՛չ: Մնաս բարով:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Գնաս բարով:

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ, գնալով:

Բայց իմ խաթրս չ'պէտք է կոտրես, հա՛:

ՏԵՍԻԼ Բ

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ, միայն:

„Խաթրս“ ասում է... ինչ խաթր, ինչ բան.
խաթրս որն է... Տպարանիս տէրը Ստեփանիկը դառ-
նայ: Երեկուան երեխէ՞ն: Մե՞ռել եմ, ինչ է: (Մեջոյ):
Ես 30, 40 տարի չարչարվեցի, տքնեցի, հազիւ հազ
կարողացայ մի քանի շահի յետ քցել, մարդկանց մէջ
մարդ երևալ, իսկ հիմայ, համեցէք. երեկ մէկ, է-
սօր երկու, ու... ուզում է տպարանի տէր դառնայ.
ինձ հետ հաւասարուի: Ո՛չ, ներողութիւն կ'փրթես
Ստեփանիկ, դեռ պէտք է ծառայես. դեռ պէտք է
իմ չափ չարչարուես. տանջուես, սրա նրա ձեռքի
տակ ճնշուես. աղադ ու ընկերդ ճանաչես. կոշիկնե-
րի տեղ՝ տրեխներ հագնես. ցիլինդրի տեղ՝ ձեռքից

ձեռք ընկած, տասը մարդու մաշած գտակ ծածկես.
 Ժամացոյցի և արծաթէ շղթայի տեղ՝ պարան զցես
 վիզդ, ջուր կրես... ու էնպէս աշխատես և կամաց
 կամաց, շատ տարիների ընթացքում, դառնաս
 մարդ... ա՛յ, ինչպէս ես: Էն ժամանակ կասէի. հա-
 լալ է, Ստեփանիկ, տպարան ունենալդ. 1100ի տեղ,
 կասէի, տուր 500, և գնա՛, կասէի, բարով վայելես,
 կասէի... թէ չէ... (Աւելի «բարով»): Ե՛հ... ինչ լինե-
 լու բան է: Գեռ հիմա՛, հիմա՛ մեզ մարդատեղ չի
 դնում, իսկ վաղը, որ տպարանի տէր դառնայ — մեզ
 կ'ճանաչի... (վճռաւոր): Զէ՛, քանի զլուսս ուսե-
 րիս վրայ է, Ստեփանիկ, դու տպարանի տէր չե՛ս
 դառնալ... դու պէ՛տք է սոված զկրտաս, քանի ես
 կենդանի եմ... (Գնում է, բայց Աշտարակէ ներս գալով
 յէր է դառնում):

ՏԵՍԻՒ, Գ

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ, և ԱՂԱԶԱՏՈՎ,

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Ինչ էլար է՛: Գեռ ես տուն չեկած, ախար, մարդ
 ուղարկեցի ետեւիցդ:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Հարկաւոր բան ունէի: (Հեռադիւրանով): Հէ՛ր,
 ինչ կայ, բան կայ:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Բան չատ:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Ստեփանիկի՞ց ինչ լուր, դու էդ ասա:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Լուրն էն է որ, նոր, էս թոպէիս նրա աները էս-
 տեղ էր:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ, հետաքրքրութեամբ:

Ըհ՛ը... Յետո՛յ:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

1000 մանէթը բերել էր:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Բերել է՞ր. ո՞ւմնից:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Ինքն էր բերել: Ստեփանիկը, ինչպէս աներն էր ա-
 սում, նրա ոտերն է ընկել և աղաչել որ նա նրան օգնի:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Հա՛:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Եղպէս էր ասում. նա էլ, մեղքանալով Ստեփա-
 նիկին վերցրել է յիմարաբար 1000 մանէթն ու ե-
 կել ինձ մօտ. (խորհրդաւոր) բայց էս ապացոյց է որ՝
 Ստեփանիկը փող չունի:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Դա դեռ ապացոյց չի. վերջը տեսներ:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Բայց դու էլի համազուած ես, որ անպատճառ
փող ունի՞:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Եւ ինչ ես կարծում, որ անօր բերած էդ փողը
Ստեփանիկինը չի:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ, մտածելով:

Ուշիդ որ է՛: Բայց չէ՛. նա ասեց, որ մի 100 մա-
նէթ պակասեց ձեռքիս փողը, բաղմանիս փողիցն
եմ վերցրել:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Շատ լա՛ւ: Ինչո՛ւ չես կարծում որ նրան էդպէս
է սովորեցրած:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ, մտածելով:

Էդ էլ կարող է լինել:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Քեզ աւելի պարզն ասեմ:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Ասա՛, ասա՛:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Քեզ խօմյայտնի է, որ նրա աները թոկ չի տալ
որ խեղդուի:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Ինչ արած, որ մարդը բերել էր 1000 մանէթն էլ:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Տեսա՛ր, տեսա՛ր, որ էդ փողը Ստեփանիկինն է.
թէ չէ էս օրվայ խոսակցութիւնիցդ յետոյ՝ նա նրան
փող կտար... Հիմայ քեզ եմ հարցնում:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ, մտածելով:

Դժուար:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Չէ՛, դու ինքդ լինէիր, նրա անօր տեղը՝ կտայիր:

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ

Մի քոռ կռպէկ:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Բաս էդ առատաձեռնութիւնը ո՞րտեղից էր. չէ՞
որ Ստեփանիկից:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Հըմմմ... շատ ուշիդ ես ասում: Ուրեմն ինչ ա-
նենք:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Ինչ պէտք է անես: Պէտք է զգոյշ կենաս: Դու
նրան ինչպէս ես ճանաչում. եթէ մի երկու արշին
զեռնի երեսին է՝ մի հինգ էնքան էլ զեռնի տակին
է, իմ արեւն եմ տսում. եթէ սատանեքանց սպասը
ալանի է լինում, իմացի՛ր, որ աղ անողը դա է:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Էդպէս է, էդպէս: Ես համոզվում եմ: Ա՛յ տղայ,
մի մարդ որ եկեղեցին չիմանայ, ինչ բան է. տարե-

կան տասներկու ամիս պատ պահելը չ'իմանայ, ինչ բան է. նրանում մարդկութեան շնորհք կ'լինի՞ քեզ. քեզ էմ հարցնում: նրանում խղճի նշան կ'լինի՞:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Ինչ խղճմտանք, ինչ բան... որ այիր — բէնը չեն կարդում, էն կարդալու հետ էլ կորցնում են իրանց խղճմտանքը. և պարզ բան է՝ խղճմտանքի ետևից ընկնե՞ն թէ կարդալու... թէ էսպէս և թէ էնպէս, աղա, թէ և; ասենք, էս շաբաթուայ կէնդապասիրը ես էլ չ'պահեցի, բայց եկեղեցի գնալը... էլ ինչ ասեմ, տեսնում ես, էլի:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Հա՛, քո բանն ուրիշ: Բայց ինչպէս է որ... (Մի փոքր հարձակում է): Զգոյշ կա՛ց: Դու էլ ես իմ մէջ կասկածանքներ գցում, հա՛:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Ձէ՛, միամիտ կացէք. մի փոքր հիւանդ էի, թէ չէ... (Միջոյ): Հա՛, ինչ միտս եկաւ, աղա. Ստեփանիկը ինչպէս է հաշուի մէջ. միշտ հաշիւ ներկայացընում է՞ թէ ո՛չ:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Տօ, ինչ հաշիւ, ինչ բան:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ, ուրախ:

Ինչ ես ասում:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Էս երեք տարի է, ո՞վ է նրանից հաշիւ ստանում. ամեն անգամ ասում եմ. «հաշիւ երբ ենք տեսնում» նա էլ պատասխանում է. «եւրբ որ կամենաք» — Ա՛յ քեզ հաշիւ:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Ըհ՞ը՛, ետ ինչ լաւ բան է եղել:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ, շտապով:

Ինչպէս:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Այ, հիմայ գնա ու նրանից հաշիւը ստացիր. (Բջոյ) բայց չէ... դու ինձ թուղթ տուր, ե՛ս գնամ պահանջեմ: Էնպէս մի հաշիւ պահանջեմ, որ ով զիտէ, հազարներ տակով արած փողը լոյս գցեմ: Դու մի ինձ իրաւունք տուր:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ, ուրախ:

Ուղիղ. էդ ինչ լաւ բան ասեցիր. լաւ պատճառ էլ է հա՛, զլինիցս նրան հեռացնելու համար: Ա՛յ լաւ միտք... Հէնց օրն էսօր, հէնց հիմայ գնա՛. բայց չէ՛, գնանք տուն, ես քեզ թուղթ տամ դրա համար, որ նա, եթէ քնած էլ լինի, վերկացնես տեղից, տանես տըպարան և քեզ հաշիւ ներկայացնի... հասկացա՞ր...

Երեք տարուանն էլ: Հիմայ քեզ տեսնենք: Ափսոս որ առաջին տարուանը ստացայ նրանից... հաշիւն աւելի շփոթուած կ'լինէր... Էհ, բան չկայ. երեք տարուանն էլ քիչ չի: (Ձեռքերը արտելով): Այ թէ բան կ'լինի, հա՛ թէ կարողացար նրան գլխի վրայ շուռ տալ, ամբողջ քաղաքում խայտառակել...

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Խայտառակութիւնըս որն է... միայն դրանով բան կ'դառնայ: Ես որ բանը դատարանի չզցեմ ու իր ունեցած չունեցածը ծախիլ-ծախծխիլ տամ ու մի քանի ամիս էլ բերդը նստացնեմ, հա՛... կ'բաւականանամ... կ'թողնեմ որ էդ քան արիւն պղտորե՞ս...

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Մի խօսքով՝ քեզ տեսնեմ, հ'ը:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Դու թող ինձ վերայ, ես իմ բանս գիտեմ: Գնանք: (Գնում էն):

Արտիստ:

ՏԵՍԱՐԱՆ III

ԱՆՆԵԱՆՆԵԻ ԴՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԶԱՐ ՆԱԽԱԶԳԱՑՄՈՒՆՔ

Տեսարանը ներկայացնում է մի ամենաչքեղ սենեակ — կաբինէտ Ստեփանիկ Պօղոսեանցի տանը. պատերը զարդարուած են օլէօգրաֆիական գեղեցիկ պատկերներով, ոսկէգոյն շրջանակներում: Աջ կողմում երկու լուսամուտներ, որոնց միջոցում կախած է մեծ հայելի. գրասեղան լե գրքերով, լրագրներով, խառն 'ի խուռն թղթերով, գրութեան պիտոյքներով և մի գեղեցիկ լամպայով: Գրասեղանի առաջ դրուած է թեթեւ, բայց գեղեցիկ, բազկաթուռ: Խորքում և ձախ, դռներ: Զախ կող-

մում երկաթեայ մահճակալ, որից բարձրը՝ պատից կախած է գեղեցկանկար եւրոպական գորգ, իսկ նորա առաջ փռած է նոյնպէս գեղեցիկ, բայց ասիական գորգ: Բեմի վերայ դրուած են նորաձեւ աթոռներ և խորքի պատերի երկու անկիւններում, գեղեցիկ պոյտերով սենեկական ծառեր: Առաւօտեան ժամի 9-ն է:

ՏԵՍԻԼ Ա

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Մեր գործը, ես կարծում եմ, որ վերջացած պիտի լինի, որովհետեւ աներս, երեկ երեկոյեան Յովակիմովի հետ տեսնուելուց յետոյ, մինչև հիմա դեռ չի եկել մօտա: Դորանից երևում է, որ նա փողը տուել է, թուղթն առել է և բանը վերջացրել: Մընացել էր միայն հաշիւը՝ այն էլ երեկ երեկոյեան Աղապատովը եկաւ և ստացաւ ամենայն ճշտութեամբ: Բայց ո՞րպիսի հաշիւ... ամեն մի կետադրութեանը, ամեն մի չնչին ջնջուածքին, ամեն մի թափած թանաքին՝ ուշքէր դարձնում: մի խօսքով, որքան ես նը-

կատեցի՝ նորա նպատակն էր գտնել իմ մէջ կեղտ, կամ տակով արած գումար և այդ պարզէր, հասկացներ Յովակիմովին, ինքը ստանար նորանից շընորհակալութիւն և ինձ զցէր թակարդի մէջ... բայց այդ նորան չ'յաջողեց, ամեն բան գտաւ մաքուր. առանց յետին մոքերի. ծախքն էլ, մուտքն էլ, մընացած փողն էլ... (Նայելով լուսամտին) Ըհ՛ը. այս էլ ինքը Աղապատովը... Ինչ կնշանակէ արդեօք սորա այս կրկին այցելութիւնը:

ՏԵՍԻԼ Բ

ՍՏԵՓԱՆԻԿ և ԱՂԱԶԱՏՈՎ:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Բարեւ. էդ ինչպէս է, որ մինչև հիմայ դուրս չես եկել:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ, կեղծաւորելով:

Մի փոքր գործ ունէի տանը. խէ՛ր լինի:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Խէր չ'ելած ինչ պէտք է լինի: Ես եկել եմ խընդրելու ձեր տպարանական տօմարները: (Հանում է գրողների ամենաշէշ ծխախոտ և առաջարկում է Ստեփանին, որը չէ ընդունում, իսկ ինչը ծխում է):

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Շնորհակալ եմ. նոր ծխեցի: Ձեր ինչին՞ են հարկաւ որ մեր տօմարները:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Տանեմ Նիկիտ Եակուլեշին ցոյց տամ:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Ջարմանալի բան:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Ոչե՛նչ չ'կայ զարմանալու. չգիտե՞ս միթէ նրա բը-
նութիւնը. նա կարծում է թէ խօսքներս մէկ ենք
արել և հաշիւը թող ու մոխիր ենք շինել ու փը-
չում նրա աչքերին:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Չեմ հասկանում ես ձեզ, պարոն Սղազատով:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Տօ դէ ինչ կայ չհասկանալու. ինքն էլ է ուզում
տեսնել տօմարներն, է՛լի: Ես քե՛զ ասեմ որ չես օ-
գուտ քաղել էգպէս դէպքից: Ես քո տեղը լինէի,
նրա հայրը կ'անիծէի. երկու գլուխն էլ կ'ուտէի և
նրան մի լպստած մատ ցոյց կտայի:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Ո՛չ, այդ իմ կանոնիցս հեռու է:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ, երկարացնելով:

Ինչ կանոն, ինչ մարդկութիւն, ինչ պատիւ...
դու դեռ, հաւատա որ անփորձ ես. իրաւունքը
ձեռքդ ընկաւ, քաշիր, ճղիր, քանդիր, կեր... սե օ-
րուանդ համար մի քանի կոպէկ յետ դցիր: Հաւա-
տա որ, եթէ բանը պատուի, մարդկութեան ազ-

նըվութեան գցես՝ (խփշուղ փորին) էս անտերը սոված
կ'մնայ, սոված. սոված կ'զրկուայ մարդ:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Եթէ այդպէս է, դուք ինչու օգուտ չէք քաղում
այդպիսի հանգամանքներից. — ա՛յ, հենց ձեր գործա-
րանից:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Եւ ինչ ես կարծում որ օգուտ չեմ քաղում. ինչ
ես կարծում որ երկու գլուխն էլ չեմ ուտում ու
նրա աչքերին թող ու մոխիր փչում, երեսին սիլի
բիլի անում ու քամակից իմ գիտեցածս անում, եօթը
պորտը անիծում ու ամեն տեղ էլ պարծենում: Ինչ
ես կարծում:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Յետոյ որ ականջն ընկնի՞:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Ընկնում է ընկնի... կարծում ես չի ընկնում. բայց
դու ասա որ հաւատայ:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Չէ հաւատո՞ւմ:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Ինչպէս կ'հաւատայ. ես էնպէս գործ կ'բռնեմ, որ
աչքով էլ տեսնի չի հաւատալ, քո արեւը վկայ: (Շէշ-
աշուղ): Կե՛րպը պէտք է իմանալ, կե՛րպը... թէ չէ
քեզ պէս որսանեմ (ծաշբէյաղ) ազնու թիւն, մարդկութիւն,

պատիւ՝ (խաչ է անո՞ճ) էս վկայ է, որ քաղցած կը-
մնամ, Աստուած վկայ է՝ քաղցած կ'մնամ, զլուսս
մե'ռնի՝ թէ սուտ եմ ասում: Ես քեզ սրանից երկու
տարի առաջ էլ ասեցի. որ ինձ լսէիր, ես իմ Աս-
տուածը, որ հիմայ հինգ-վեց հազարին փող չէիր
ասիլ: Բայց ինչ... (ծաղրելով) մարդկութիւն, պա-
տիւ: Տո՛ւ, մարդկութիւնն էն է՝ որ մարդ աշխարքի մէջ
ապրի, իսկ թէ ինչ ճանապարհով — էն էլ ինքը գի-
տի. պատիւն էն է՝ որ մարդ իրա փորի պատիւն ի-
մանայ: Չէ, քեզ եմ հարցնում. սուտ եմ ասում:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Ա. Մինքն... ուղիղ էլ չէք ասում:

Ա. ՂԱԶԱՏՈՎ, նեղացած:

Տօ դէ գնա է՛: Դու, ես իմ Աստուածը, որ աշ-
խարքի երեսին ապրել չես կարող: Մնաս բարով: (Գլ-
նա՞ճ է ես յէս դա՞նում): Հա, ինչ ասեցիր. մի քա-
ղքերը տուր տանեմ է՛:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Բայց ինչո՞ւ համար:

Ա. ՂԱԶԱՏՈՎ

Ասեցի որ Նիկիա Եակուլիչը ուզում է տեսնել:
Հէնց օրն էսօր իմ ձեռքով կ'բերեմ... ինչ կոյ որ:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Ինչ պիտի լինի, երբ հաշիւս պարզ է. թող թէ-
կուզ նորա պապը վեր կենայ գերեզմանից և քննի:

Ինչ և իցէ... Մի կէս ժամից յետոյ եկէք տպարանը,
ես այնտեղ կ'լինեմ և կտամ:

Ա. ՂԱԶԱՏՈՎ

Շատ լաւ, մնաս բարով: (Գնա՞ճ է ես յէս դա՞նում)
բայց էս էլ ասեմ քեզ. դու որ էդ ճանապարհն ես
բռնել՝ շատ ու շատ սխալուած ես. մնաս բա-
րով: (Գնա՞ճ է):

ՏԵՍԻԼ Գ

ՍՏԵՓԱՆԻԿ և յետոյ ՎԵՐԳԻՆԷ

ՍՏԵՓԱՆԻԿ, միայն:

Օ՛հ... այս ինչ շրջանի եմ հանդիպել, Տէր իմ
Աստուած... այս ինչ մարդիկներ կան աշխարհիս
մէջ... Եւ այսպիսի մի հրէշ, իրեն ինձ բարեկամ է
ձեռքնում, խորհուրդներ է տալիս ինձ... երբ իւր
համար ոչինչ սուրբ բան չ'կայ. նա պարզ ի պարզոյ
ասում է, յայտնում է իւր կարծիքը, իւր կենքի
վերայ հայեացքը... բայց Տէր իմ, մի հրէշացած կեր-
պարանք տալով նորան, սրբապղծում է նորան... և
կամենում է ամբողջ մարդկութիւնը հետեւեցնել իւր
համոզմունքին... Օ՛հ, թող անդունդն իջնեն այդ-
պիսիները:

ՎԵՐԳԻՆԷ, գալով:

Ստեփանիկ, ինչ պիտի այսօր ճաշի համար պատ-
րաստել. ժամի տասն է գնում և դեռ ոչինչ չէ գը-
նած փողոցից:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Ինչ կամենում ես գնել տուր՝ ի սէր Աստուծոյ և թող ինձ իմ ցաւերիս մէջ:

ՎԵՐԳԻՆԷ

Ինչ գնել տամ, կամ ինչով գնել տամ. ձեռքիս եղած կոպէկն էլ երեկ ուղարկեցի փողոց, իսկ հիմա ոչինչ չունեմ:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Եթէ դու չունես, իսկ ես ոչինչ չունեմ. այս, համարեա, ամբողջ շաբաթ է որ ձեռքումս կէս կոպէկ չ'կայ. պիտի որ գիտենաս:

ՎԵՐԳԻՆԷ

Ապա հիմա ինչ անենք:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Ինչ պիտի անենք. ուրեմն այսօր էլ պիտի ծօմ պահենք երեկուայ պէս:

ՎԵՐԳԻՆԷ

Վերջապէս մինչև ե՞րբ:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Մինչև տեսնենք՝ երբ պիտի ձեռքս փող ընկնի:

ՎԵՐԳԻՆԷ

Գոնէ ուսու մնարանից չունեն՞ս ստանալու:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Ուսումնարանից: Ուսումնարանից ինչ պիտի ըստանամ, ինչ որ ստանալու էի վաղուց է որ ստա-

ցել եմ. այն էլ տուեցի այն գորգին, որ հիմա միւս սենեակում գցած է:

ՎԵՐԳԻՆԷ

Տեսնում ես. ստացածդ տալիս ես գորգի, պատկերի, սեղանի, կառաւաթների...

ՍՏԵՓԱՆԻԿ, կարելով նորա խօսքը:

Ես քեզ քանի անգամ եմ ասել, որ կառավարին մահճակալ պիտի ասել: Մինչև ե՞րբ:

ՎԵՐԳԻՆԷ

Դէ լաւ, մահճակալ հը: (Ասանջին): Այս օրուայ հաց չունենք ուտելու, «մահճակալ» է ուղղում: Մահճակալների ես տալիս, հանգերձեղների, չգիտեմ սեղան ու աթոռի, լրագրների ու ամսագրերի՝ իսկ հիմա ցամաք հացի փող չունենք որ այսօր կառավարուենք: Ասա՛ տեսնեմ ինչի՞ համար են սոքա, (յայց է Գալիս Դէբէլը, Ղարաբէրը, Կոստէնիւրը և այլն) ինչի համար են այս ամենը, երբ հիմա հաց չեն դառնում: Տունդ և ամեն պարագաներդ լաւ, գեղեցիկ, լի ամեն բանով, իսկ փորդ ու գրպանդ դատարկ:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Օհ, վերգինէ, դու, հաւատա որ, զգուցելիք ինձ քո դատարկ խրամներով:

ՎԵՐԳԻՆԷ

Չէ, մի ասա տեսնեմ, իմ խօսքերս են դատարկ, թէ քո գրպանը:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Հենց երկուսն էլ դատարկ են:

ՎԵՐԳԻՆԷ

Ես էլ ասում եմ. որ այդպիսի բաներից, աւելորդութիւններից հեռանաւ և այն ժամանակ գրպանըդ լեքը կ'ունենաս:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Ինչ ես խոսում վերգինէ. բաւական է վերջապէս Միթէ՞ այսքան տարուայ մէջ չ'իմացար, չ'ընտելացար իմ բնութեանս: Քանի անգամ ասել եմ քեզ, որ լաւ է քաղցած մնալ՝ քան կեղտոտ, որ լաւ է աղքատ մնալ և իւր մարդկութիւնը, ազնուութիւնը պահպանել՝ քան թէ հարստանալ, բայց կեղտոտ, կեղծաւոր, քսու, կռլափող և անողորմ լինել: Վերջապէս դու լաւ գիտես՝ թէ ինչ մարդկանց հետ եմ նիստ ու կաց անում: Ո՞վ է իմանում թէ մենք այս օրուայ ուտելու հաց չ'ունենք. բայց մեր այս տեսակ արտաքին կառավարութիւնը աւելացնում է մեր պատիւը, նշանակութիւնը՝ բարձրացնում է մեզ շատ և շատ կողմերով: Դու չ'գիտես, որ հասարակական կարծիքը ընդունում է քեզ հագուստիդ, շարժմունքիդ, մինչև անգամ և արտաքին կառավարութեանդ նայելով, իսկ ճանապարհ է դնում— իսկէքդ, հասկացողութիւնդ չափելով՝ և վերջապէս...

ՎԵՐԳԻՆԷ

Հենց այդ է որ քո թշնամիքդ շատացնում ես է՛:

Այդ չէ՞ պատճառը, որ Յովակիմովը կամ միւսները կարծում են թէ տպարանի եկամուտը ամբողջապէս ուտում ես:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Այնպիսիները թող կարծեն ինչ որ կամենում են, որովհետև նորանք մարդիկ չեն, այլ ոսկով և թանգազին ակունքերով զարդարուած, բայց անզգայ կուռքեր են, մարդկային խրտուիլակներ են:

ՎԵՐԳԻՆԷ

Դու այդպէս ասա, երբ այնպիսիները քեզ պէսների վերայ նայել անգամ չեն կամենալ:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Իսկ ես թքել անգամ չեմ կամենալ նոցա վերայ, հասկանում ես, թքել անգամ չեմ կամենալ: Նորանք ինչ են, ասա տեսեմ, երբ չեն մասնակցիլ ոչ մի բարեգործութեան՝ նորանք ինչ են, երբ անզգայ, անողորմ են դէպի իրանց տկար եղբայրը, մինչև անգամ և այն դէպքում, երբ ողորմելին արդէն վերջին շնչի վերայ է, գոռում է, աղաչում է, օգնութիւն է խնդրում... բայց դորա փոխարէն՝ նորանք պատրաստ են դեռ հալածել նորան, խլել նորանից վերջին յոյսը...

ՎԵՐԳԻՆԷ

Հիմա տեսնեք նորանք հաց ունեն թէ դու՝ երբ նորանք այդպիսի դէպքերում անզգայ են, իսկ դու

զգայուն և ամիս, մինչև անգամ շարաթ չի լինիլ, որ դու փողեր չ'փչացնես, չ'կորցնես այս կամ այն հիմնարկութեան, այս կամ այն բարեգործութեան, այս կամ այն խեղճ կամ որբ ընտանիքի համար:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Օհ, Վերգինէ, զղուեցրիր ինձ. ուրեմն այսքան տարէն իմ քեզ տուած օրինակները, ապացոյցները, փորձերը չ'կարողացան քեզ համոզել:

ՎԵՐԳԻՆԷ

Լաւ, համոզուում եմ որ մարդու արտաքինը, գոնէ սկզբում, բարձրացնում է նորան հասարակութեան առաջ. աւելի պարզ ասենք — այդ քո թոյլ կողմն է. բայց բաւական չէ՞ դոնէ փող փչացնես այս կամ այն հիմնարկութեան, ընկերութեան, կամ այս և այն սովեալների համար, բաւական չէ՞: Չգիտե՞ս որ դու ինքդ աւելի հարկաւորութիւն ունես. դու ինքդ այս ընկերաւորութիւն քաղցած ես:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Բաւական է Վերգինէ, բաւական է. դու ինձ համբերութիւնից հանեցիր. մինչ այդ աստիճան չէի ըստաւում քեզանից, նամանաւանդ որ հազար անգամ քեզ բացատրել եմ այդ տեսակ հարցեր:

ՎԵՐԳԻՆԷ

Դէ լաւ, ես մեղայ Աստուծոյ. քաղցած մնա հը, տեսնենք ինչ պիտի ուտես այսօր:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Այո, ես ոչինչ չեմ ուտիլ, ձեռքիս վերջին թիքէն կտամ քաղցածին, հարկաւոր եղած ժամանակ հագիցս շորս կ'հանեմ և կ'տամ մերկին, եթէ այն տեղըն ընկնի՝ ես այս բոլորը կ'ծախեմ կ'ծախծխեմ և կ'օգնեմ կարոտելոյն, որովհետեւ ես գոնէ մի ծածկ ունեմ և կարող եմ նորա տակ ազատել ինձ, իմ ընտանիքս բնութեան արհաւիրքներից, իսկ նա երբէք... մի այսքան տեղ չունի որ գոնէ պարկի: Ես մի՞թէ այնպիսից կարող եմ խնայել:

ՎԵՐԳԻՆԷ

Ուրեմն այդ է՞լ է քո թոյլ կողմը:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ, տաքացած:

Այո, թոյլ, բայց ամենաազնիւ, ամենավսեմ, ամենաբարձր կողմը:

ՎԵՐԳԻՆԷ, կրքոտ:

Ուրեմն դու մնա քո այդ ամենաազնիւ, ամենավսեմ, ամենաբարձր կողմում — բայց միևնոյն ժամանակ ամենաողբատ, ամենադառն, ամենադժուար և ամենաքաղցած զրութեան մէջ. տեսնենք վերջի ինչ է լինելու:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ, համոզելով:

Ոչ, այսուհետեւ յուսով եմ, որ մենք շատ մեծ նեղութիւն չենք քաշել. տպարանը հիմա, ինչպէս երևում է, մեզ վրայ է մնացել. մենք միասին կ'աշխատենք, միասին կ'գործենք, միասին հանգիստ կ'ապ-

րենք, միայն թէ դու մոռացիր, արմատախիլ արա,
խնդրում եմ, քո մոքից այդ վատ գաղափարը և հե-
տեիր ինձ:

ՎԵՐԳԻՆԷ

Այո, ես պատրաստ եմ քեզ հետ հաւասար աշ-
խատելու ամեն, ամեն դէպքում: Ինչպէս ասում
էիր՝ ես ինքս գրաշարութիւն կանեմ, մրազարկու-
թիւն կանեմ, վերջապէս ամենավերջին գործը կը-
կատարեմ տպարանում, բայց...

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Բայց ինչ:

ՎԵՐԳԻՆԷ

Բայց չեմ թողնիլ, որ իմ դառը քրտինքով աշխա-
տածս վատնես, փչացնես այս կամ այն յիմարու-
թիւնների վերայ:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ, ձեռքը խփում է ճակատին և ընկնում բազկաթռի-
խորքը:

Ախ կըթուրի՜ւն... կըթուրի՜ւն: (Մեջք):

ՏԵՍԻԼ Դ

Նոյնք և ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ:

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ

Բարեւ ձեզ: (Նորոնք Բարեւում են, Բայց հո՛հայ): Հ՞ը,
ինչո՞ւ էք եղպէս տխուր... իմացել էք բանի հան-
գամանքը:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ և ՎԵՐԳԻՆԷ, միասին:

Ինչ հանգամանք, ինչ կայ:

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ

Ո՛չինչ. — տպարանի համար եմ ասում:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Չէ՛, ինչ կայ... ինչպէս եղաւ. ինչու այսքան ու-
շացաք, հայրիկ:

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ

Ուշանալուս պատճառն էն էր, որ երեկ ուշ գը-
նացի տուն ցովակիմովի մօտից: Տանն էլ մեր բաղ-
մանը սպասում էր ինձ. բանուորներն էլ էին կանգ-
նել ու սպասում, որ գնամ նրանց օրավարձը տամ:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ, անհամբերութեամբ:

Յետո՞յ:

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ, հանդիստ:

Յետոյ բանուորներին, ում ինչ հարկաւորն էր
տուեցի ու ճանապարհ դրեցի:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Է՛հ. տպարանի՞ բանը ինչպէս վերջացրիք:

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ

Ասեմ, ասեմ, ինչ ես շտապում:

ՎԵՐԳԻՆԷ

Դէ ասում ես, ասա, հայրիկ, մենք մերն առանք:

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ

Է՛, հիմա ինչ անենք. ինչ որ եղել է կասեմ, էլի:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ, անհամբեր:

Ասացէք, ասացէք խնդրեմ:

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ

Բաղմանիս էլ ինչ հարկաւորն էր ասեցի ու նը-
բանից յետոյ գնացի քաղաքային դռմէն:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ, անհամբեր:

Ձէ, մի ասացէք, թէ ինչպէս վերջացրիք Յովա-
կիմովի հետ:

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ

Ասե՛մ էլի... դու էլ խօսմ բաղմանս չ'դառար դըւ-
խիս՝ նա էլ էդ տեսակ բնութիւն ունի: Նրեկ, ես
ասում եմ նրան...

ՍՏԵՓԱՆԻԿ, առանձին:

Օհ... (նորան): Հայրիկ թո՛ղէք 'ի սէր Աստուծոյ
ձեր բաղմանը... ասացէք թէ բա՞նն ինչումն է:

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ

Ովկէ... ասեմ, ասեմ... փողը տարայ. — 1000 մա-
նէթն էլ, Յովակիմովը առաջ ասեց թէ 1000ով չեմ
տայ:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Ախար ե՛րեկ առաւօտեան ինքն ասաց ինձ թէ
«շուտ բեր փողը, ես քեզ հազարով էլ կ'տամ»:

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ

Է, հիմա ինչ տրած որ էլ չի տալիս. հազար հա-
րիւր էլ ասուցի:

ՎԵՐԳԻՆԷ

Հազար հարիւր էլ ասուցի՞:

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ

Տալը ասուցի, բայց...

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Բայց ինչ... չհամաձայնեցի:

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ

Չ'համաձայնեց...

ՎԵՐԳԻՆԷ

Ինչո՞ւ:

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ

Քո հինգ հարիւր մանէթ պարտքն էլ՝ էս գլխից
ուզեցի:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Ախար ես նորա հետ պայման ունեմ:

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ

Նա ոչինչ չ'ուզեց իմանալ:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Դո՞ւք ինչ ասեցիք:

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ

Ասեցի զրա բանն էլ հեշտ է, էդ էլ կ'տամ, ա-
սեցի:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Իսկ նա՞:

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ,
Տեսաւ որ էն էլ ենք տալիս, էլ չ'համաձայնեց:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Ինչո՞ւ:

ՎԵՐԳԻՆԷ

Ինչ ասաց:

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ,

Ասեց՝ որ Ստեփանիկի համար էք ուզում... պարզն
ասեմ, ասեց... որ հինգ հազար էլ տալու լինէք,
չեմ տալ, ասեց:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ և ՎԵՐԳԻՆԷ, միասին:

Ինչո՞ւ, ինչո՞ւ:

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ,

Ես Ստեփանիկին, ասեց, չեմ սիրում. իմ ե նրա
ջուրը, ասեց, մի առուով չի գնում:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Ախար ինչո՞ւ, ինչո՞ւ... ես նրան ինչ եմ արել:

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ,

Չ'գիտեմ, հաւատա: Ինչքան արեցի-չարեցի, չը-
էլաւ. բայց չէ՛, առաջ խոստացաւ մաաճի. յետոյ
դուժայում ինձ վերջնական ասեց թէ՛ յոյսդ կտրիր՝
որ միլիօն էլ տալու լինէք՝ էլ չեմ տալ. ես իմ կէս
մասս պէտք է ծախեմ Աղապատովին, ասեց:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ, սարսուփած:

Աղապատովին... այն խորդախի՞ն... (Մտածո՞ւմ է):
Ախար ինչո՞ւ համար. ապա մի երկու խօսք գոնէ

չ'ասաց, որից կարողանանք եզրակացնել պատ-
ճառը:

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ,

Նրա խօսքն էս էր թէ, ինձանից լաւ է հազնվում,
ինձանից լաւ ապրում... ինձանից...

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Ինձանից ինչ:

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ,

Ինձանից աւելի լաւ մարդկանց հետ է նստում
վեր կենում: Ինձ աղա չի ասում:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ, զարմացած:

Աղա՞... Այ. քեզ բան... Ուրեմն միայն դորձանց հա-
մար է նա ինձ կամենում ոտի տակ տալ, զրկել մի
կտոր հացից... Աղապատովի հետ ընկերացնել... (Վշ-
հարաւած): Հասկանում եմ դորա հետեանքը...

ՎԵՐԳԻՆԷ, աւելի կրքոտ:

Տեսա՞ր, Ստեփանիկ. խօսքերս ուղղուեցան: Դէ հի-
մա ինչքան պատկերներ կամենում ես՝ գնիր... ում
ինչ ողորմութիւն, օգնութիւն անում ես՝ արա...
Հիմա գիտեմ որ կուշտ ես: (Շարադիւ է բարկացած
դուրս է գնում: Ստեփանիկը ստուած է յոստահարած նայու-
մ է նորա երեւոյ):

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Յովակիմովի արարմունքը, վերգինէ, այնքան ինձ
չ'հարուածեց, որքան քո այդ վարմունքը ու խօս-

քերութ: (Թաշկինակով աչքերը ծածկում է եւ ընկնում է Բաղնիշանի մէջ):

ԿԱՐԱՊԵՏՈՎ, զարմացած:

Վա, ինչ է, ինչ... Ստեփանիկ... էն աղջկը դժուրեց: (Գնում է վերգինէի երեսից):

ՏԵՍԻԼ Ե

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Մայր իմ, մայր իմ, ինչու ծնար ինձ: Ես գարնան ծաղկի պէս չեմ կարող զիմանալ ձմռան անտանելի սառնամանիքներին: Բայց դեռ նոր բացուած... արդէն կեանքիս ձմեռը հասել է: Գնաց, թռա՛ գարունս...

Ինձ համար չէ գարնան գալը,
 "Ինձ համար չէ ծառի ծաղկելը,
 "Ուրախութեան սրտի զրգիւրը"
 "Ոչ մի բերկրանք չեն ինձ համար:

(Լռութիւն: Մուգիկան ածում է այդ եղանակի մէկ տունը):

Այո, բերկրանքը ինձնից վերացա՛ւ... Գնաց անգառնալի... Տէր իմ, Տէր իմ, ես ինչով մեղանջեցի քո դէմ, որ այսպիսի ձախորդութեանց եմ ենթարկւում, որ այսպիսի հրէշների ձեռք ընկած՝ տանջւում, առջուրում եմ... Միթէ այն էր իմ արժանաւոր վարձը:

(Թաշկինակով աչքերը ծածկում է, բազկաթոռի մէջ ընկած: Մուգիկան կրկնում է նոյն եղանակը: Երեսում է դռան մէջ վերգինէն և

նկատում է Ստեփանիկի դուրսը: Վերջինը, լսելով նորա հանգերձի խշշոցը, իսկոյն թաշկինակը թագցնում է):

ՏԵՍԻԼ Զ

ՍՏԵՓԱՆԻԿ և ՎԵՐԳԻՆԷ

ՎԵՐԳԻՆԷ, առանձին:

Այս ինչ արեցի ես... (Մտախառն) Ստեփանիկ, ներիր ինձ. խնդրում եմ, ներիր ինձ... ես երեսայուլ թիւն արեցի... Մի քանդիր քո տունը. հիմա՝ յատակ մի անիր նորան... հասկանո՞ւմ ես. գոնէ խղճա միակ երեսայիդ... Դու լռո՞ւմ ես:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ, յուսահատ:

Վերգինէ, Յովակիմովի արարմունքը այնպէս ինձ չ'չանթահարեց, որքան քո վարմունքը:

ՎԵՐԳԻՆԷ

Ներիր ինձ, չ'մտածեցի... հօրս ասածը ինձ մոռացնել տուեց ամեն բան:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Ուրեմն դո՛ւ գոնէ զղջո՞ւմ ես քո արածը, խոստանո՞ւմ ես չ'կրկնել և հետեւել ինձ:

ՎԵՐԳԻՆԷ

Այն մի շփոթութիւն էր: Միշտ և միշտ:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Ուրեմն ասա՛, ասա՛ գոնէ դու... մի խելք դիր դժուր... մի ելք գտիր իմ զրու՞թեանս:

ՎԵՐԳԻՆԷ, սիրտ տալով:

Ինչ է քո դրուժիւնը... ասա մի տեսնեմ... զըր-
կո՞ւմ են... Աստուած էլ իրանց զըկի:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Ո՛չ, դա բաւական չէ... դա միտիթարութիւն չէ՝
իմ խոցոտուած, քերքերուած սրտիս... ինձ ապրուստ է
հարկաւոր... ինձ միջոց է հարկաւոր, որով կարո-
ղանամ պահել տունս, զլուխս և որ ամենից վեր է
անունս:

ՎԵՐԳԻՆԷ

Ինչ ես վհատուում ինչն է քեզ ստիպում չ'կա-
րողանալ, ինչը. եթէ այն տեղն ընկնի, որ քեզ բո-
լորովին կ'զըկեն, այն ժամանակ կ'շարունակես դասու-
նուստ քնարանում:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Բայց վարձը չնչին է:

ՎԵՐԳԻՆԷ

Ո՛չինչ. ես էլ կ'օգնեմ քեզ:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Ինչպէս:

ՎԵՐԳԻՆԷ

Շորեր ասես՝ կ'վերցնեմ կարելու. գործուածք ա-
սես՝ կ'նրոնեմ. ինչ տեսակ ասղնեգործութիւններ
ասես՝ կ'անեմ. այդպիսով կ'պաշտպանենք իրար և մեր
երեսային... Ել ինչ կայ, ասա տեսնեմ վախենում

ես զիշեր ցերեկ չ'նստեմ... Մի՛ վախեցիր, սիրտդ
լայն պահիր և յոյսդ դիր Աստուծոյ վերայ:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ, սիրտ առած:

Թէ և դորանով ոչինչ չի լինիլ, բայց ես քեզ այս-
քան կ'ասեմ. ինչպէս հիմքից քանդեցիր սիրտս, այն-
պէս և կ'անդնցրիր. շնորհակալ եմ:

ՎԵՐԳԻՆԷ

Ոչ ապաքէն այս խօսքերս՝ արտայայտութիւններ
են քո իմ մէջ արմատացրած մտքերի... հիմա ինչ
քըզ ես վհատուում:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Շատ լաւ ես ասում, Վերգինէ, բայց ես չեմ կա-
րող տեսնել այն օրը, որ պիտի այդպիսի դրութեան
մէջ լինենք. մեր գործի փոփոխութեան հետ կըփո-
փոխուի նա և մեր վերայ հասարակական կարծիքը.
փոփոխուելով հասարակական կարծիքը—կ'մահացնի
ինձ. այլ ևս ինձ համար կեանք չ'պէտք է լինի: Քա-
նի անգամ եմ ասել քեզ, որ տարիներով աշխատած,
ձեռք բերած անունդ՝ մի չնչին ստով կարելի է հա-
լեցնել, եթէ այդ սուտ տարածողները զօրեղ մար-
դիկ են... իսկ... իմ դէմ... զօրեղ եմ:

ՎԵՐԳԻՆԷ

Բայց ինչո՞ւ ես վհատուում երեսը երեսից կը-
ամաչի. դու գնա հօրիցս ստացիր 1000 կամ 1100
մանէթը և ինքդ գնա վերջացրու քո բանը: Գնա
հա՛, անպատճառ գնա: Ես ևս գնամ, երեսան լաց

է լինում: (Մօթենում է, հաճախում է Սպէրանդէին և շարունակ գնում է):

ՏԵՍԻԼ Է

ՍՏԵՓԱՆԻԿ, միայն:

Այո, շատ լաւ ասաց ձերգինէն. այդպէս էլ պէտք է արած: (Միջոյ): Բայց Յովակիմովն կողմից այդ ինչ վարմունքներ են իմ դէմ: Ինչ կ'նշանակեն դժբախտ: Ինչ կ'նշանակի ուրեմն Աղապատովի հաշիւ պահանջելը և ինչ ձեռք տուել նա իւր հաշուատեսութեանը և վերջապէս ինչ կ'նշանակի տպարանի մասը նորան ծախելը... (Միջոյ): Ախ, հիմա՛ հասկացայ Աղապատովի տոմարներ խնդրելու նպատակը... Դժբախտ կամենում են ինձ խեղդել, հողի հետ հաւասարացնել, որ կարողանան զրկել ինձ իմ իրաւունքից... Ծիծաղել վերաս... Ծափ զարկել և դիւական ուրախութիւններով զուարճանալ... Զուարճանալ ո՞ւմ վերայ. — մի խեղճի, որին համարեա փաթաթել են իւրեանց թուռի մէջ... որին, իւր պարզամտութիւնից օգուտ քաղելով, համարեա կաշի կապել են... Եւ՛ր հարկէ այդ նպատակաւ էլ յանձնուել է Աղապատովին հաշվատեսութիւնը: Յանձնուել է նորան, ծախվում է նորան... որովհետեւ նա սատանայ է, նա խարբախ է և դէմ չի կենալ ոչ մի զրպարտանքների, ոչ մի չարագործութեանց: (Միջոյ. յոտադատ): Իսկ այս բոլորը գործվում է ինչո՞ւ համար, ինչ նպատակաւ...

(Միջոյ): Ահ, ես ցնդվում եմ, ցնորվում եմ և չեմ կարողանում գտնել այն հետքը, որի վերայ հաստատուած դժբախտութեան (Միջոյ): Ես տեսնում եմ, ես զգում եմ իմ դառը վիճակիս վրէժխնդիր խաղը... ես տեսնում եմ նորա զգուելի ճիրանները... երևակայութեան չար նախազգացմունքները, որպէս մի րաժ նկարագրւում են առաջիս... Ես տեսնում եմ... ես տեսնում եմ այս բոլորի հետեանքը՝ հեռաւոր, բայց թափանցիկ վարագուրով ծածկուած մառախուղի մէջ, որ՝

„Մահառիթ սպանիչ գնտակը

„Անդ պատրաստուած է ինձ համար:

Ի՛նչ որ լինում է՝ թող լինի. գնամ և տեսնեմ: (Շարունակ գնում է):

Աւարտութիւն:

ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ ԵՐՐՈՐԴ

ԱՅՍ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԵԱՆ ՍԷՉ ԽԱՂԱՑՈՂՆԵՐ

ՏԵՍԱՐԱՆ ՁՈՐԲՈՐԴ

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

ԳՐԱԾԱՐ

ՏՊԻՉ

ՄՐԱԶԱՐԿ

տպարանական ծառայողներ:

ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ III

ՏԵՍԱՐԱՆ IV

ԴԷՍ ԱՌ ԴԷՍ

Տպարանի կանտորա: Խորքում և աջ
դուռը: Չախ կողմում սեղան՝ կապոյտ
մահուտով ծածկուած, որոյ վերայ դր-
ված են զանազան թղթեր, տօմարներ,
երկու մոմակալներ մոմերով և զանազան
գրութեան պիտոյքներ: Աջ մի մեծ սե-
ղան սև կլէճնկայով ծածկուած և տը-
պած գործերով դասուած: Խորքի դռ-
նից երևում է տպարանը. գրաշարը, երբ
գործի են, շարում է, իսկ մամուլների
չխչխկոցն է լսում: Լսում է նա և
մուր հարելու ձայնը: Թեւերի վերայ

կախած են տպելուց յետոյ չորանալու գործեր:

(Վարագոյրը բարձրանում է և լսում է տպարանից ընդհանուր և բարձր ծիծաղ: Ծառայողներից ոչ մէկը գործի չեն: Գրաշարը դարձած դէպի աջ, տպիչի հետ բարձր խօսում է և ծիծաղում. մասնակցում է դոցա և մըրադարկը):

ՏԵՍԻԼ Ա

ԳՐԱՇԱՐ, ՏՊԻՉ, ՄՐԱՋԱՐԿ

ԳՐԱՇԱՐ, տպիչին:

Ապա.—մարդ մեռնում է ծիծաղելի: Դու երեկ ցիրկը չէիր եկել:

ՏՊԻՉ

Չէ, դեռ չեմ գնացել: Ասում ես էդպէս ծիծաղալի բաներ էլ կ'ան:

ԳՐԱՇԱՐ

Ըհ, մի գնա տես է՛: Գնա տես ու յետոյ իմացիր թէ ինչեր կան աշխարքի երեսին:

ՏՊԻՉ

Ինչ ա որ. թատրոնից էլ լաւ ա՛: Ասե՛ք թատրոնն էլ միանգամ եմ գնացել:

ԳՐԱՇԱՐ, աշխուժով:

Թատրոնն ինչ ա սրա առաջ տօ՛: Մարդ էլ թատրոնի փող կտայ, Դու գնա ցիրկ ու տես. տես թէ ձիանոնց վրայ ինչ բաներ են անում. տես ինչպէս են

թռչկոտում, ինչ ցլիններ են հանում, մարդ մեռնում ա ծիծաղելի. մանաւանդ որ կուզէնները չեն դուրս գալիս ու հանութներ անում, էլ... էլ չեմ իմանում:

ՏՊԻՉ

Կուզէնն ինչ ա:

ԳՐԱՇԱՐ

Տակի մասխարէքն են, ոնց որ քեանդրբազի*): Եալանչի փահլէվանները: Հա, էս էլ ասեմ. Էրեկ մէկըն էկաւ՝ սիսեց էնպէս պտիտ անել օդի մէջ, որ Փայտօնի ակները նրա մօտ ոչինչ են. հէնց որ ոտքի վրայ կանգնեց, ձեռաց նրա քամակից մի կուզէն էլ ուրիշ, թաքուն էկաւ ու էնպէս վզակոթին տըվեց որ՝ առաջուայ կուզէնի սուր գտակը հստեղից էնտեղ թռաւ, հա՛. ծիծաղալին էս ա որ՝ գտակի տէր կուզէնը, հրամայում ա խփողին՝ գտակը վերջին իրան տայ. նա գոռում ա „даш мой галаба“ մէկելը թէ „ни дамъ“ գոռաց, գոռգոռաց, զաւմաղալ արաւ, ճարը կտրուեց զլուխը հսպէս ծռեց ու աւեց. „ну такъ я вазму мой галаба“ (ընդհանուր Էւրջը ծիծաղ): Այ, էսպէս բաներ են անում:

ՏՊԻՉ

Էս իրիկուն անպատճառ կ'գնամ, թէ չէ թատրոնը մի բան չի:

*) Լարախաղաց, Զանբազ:

ԳՐԱԾԱՐ

Բայց դրանք էս էրկու ամսուայ մէջ մեր քաղաքից լաւ փող դուրս կ'տանեն հա՛ստեղ գցելու տեղ չի ըլլում:

ՏՊԻՉ

Բա հէնց թատրոնն ա, որ մկները ջերիդ են հաղում:

ԳՐԱԾԱՐ

Թատրոնը... թատրոնն ինչ ա. մուֆթա տանեն չիմ էթալ... մարթի քաւն ա գալիս: — Սա նրա փողը կերաւ. նա նրան սպանեց. էս աղջկը նրա վրայ սիրահարուեց. նա միւսին զոկեց. մինը մէկէլին խաբեց, տուըն քանդեց... — ա՛յ, թատրոնի բանը. էլ ինչ կայ: Էդ հօ ամեն օր տեսնում ենք, էլի:

ՏՊԻՉ

Հեռու ո՞ւր ես գնում. առաջին օրինակը մեր պարոնները. աղէն չի՞ որ ուզում ա Ստեփանիկին զրկի:

ԳՐԱԾԱՐ

Էհ, աղին էլ մի մարդ չի: Մինչև նրանից մի քանի մահէթ փող ենք առնում, հոգիներս էստեղ ա հասնում. օձերը ծնանում են: Բայց պ. Ստեփանիկը, որ ունենայ՝ վերջին կապէկն էլ չի խնայիլ:

ՏՊԻՉ

Ինչ ես ասում. աղայի սիրար ճաքում ա մեզ վրայ թամուզ շոր տանելիս Ասում ա. ես էլ հաղ-

նեմ մահուդ, դու էլ հագնես մահո՞ւղ: Բայց Ստեփանիկը, ընդհակառակը հոգիներս հանում ա թէ՛ ինչի՞ ես կեղտոտ: Մի խօսքով պ. Ստեփանիկը մի ուրիշ մարդ ա:

(Լսվում է դրսից քայլերի ձայն. ամենքն էլ խկոյն խրեանց դուռն են կատարում, կամենալով ցոյց տալ, որ շատ մտերմութեամբ աշխատում են. ներս է մտնում Աղադատովը):

ՏԵՍԻԼ Բ

ՆՈՅՆՔ, խորքի սենեակում—տպարանում և ԱՂԱԶԱՏՈՎԸ բեմում:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ, մօտենալով խորքի դռան, ասում է տղերքին:

Ստեփանիկն էսօր դեռ չի եկել:

ԳՐԱԾԱՐ

Ո՛չ, դեռ չի եկել:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Ինչո՞ւ է էսքան ուշանում: Լաւ. բաններիդ կացէք: (Մօտենում է Ստեփանիկի սեղանին և նոյա մէջ համեստ է գրնէլ հոյ ելից քոմարները): Չկան. էս տեղ չեն, երևի սեղանի արկղումն են. համբերութիւնս չի տանում, որ Ստեփանիկի գալուն սպասեմ. (մըռայ): Այ թէ բան կ'լինի հա՛... (Իբր Ստեփանիկի երթի): Խեղճ Ստեփանիկ, եթէ իմանաս ինչ փոս եմ փորում քեզ համար... Դու ընկիր հալալութեանդ ետեից, տեսնեք ինչ պէտք է անես. ես զիտեմ որ կ'վհատուես, զօրութիւնից կ'նկնես, զնաակը ճակա-

տիգ կ'մխսա... Բայց ինչ արած. քեզ համար ես
չեմ կարող ինձ ստորացնել Յովակիմովի մօտ: Ես
կարող եմ նրա մօտ՝ միայն ինձ պաշտպանել, իմ
հաշիւներէս մէջ... Իսկ քեզպէսները՝ ինձ համար —
ոչինչ. որովհետեւ քեզպէսները եթէ չ'լինեն, մեզ-
պէսները չեն կարող ապրիլ. ձեզանով ես աւելի
պարզեմ եմ դուրս գալիս, աւելի շուտ կարող եմ
հասնել նպատակներիս: (Մեջ): Ե... Ստեփանիկի հետ
Յովակիմովը կ'վերջացնի, բայց, տեսնենք, ես երբ
պէտք է վերջացնեմ Յովակիմովի հետ... Մինչեւ հի-
մա ինչ որ արել էի, համարեա, ծածկուած է. շատ
բան թէեւ նրա ականջին հասած է, բայց ցործը
էնպէս եմ տարել, որ երբեք չի հաւատ ընծայում
իմ զէմ ասածներին. — էդ էլ հարկաւոր է ինձ...
Բայց շուտով կարող է բանը բացուել և նա ամեն
բան կ'իմանայ, որովհետեւ թղթախաղը իմ տունս
քանդեց... Ուրեմն ինչ պէտք է արած... Հա՛, պէտք
է աշխատել, որ արժանանամ նրան փեսայանալ.
Էն ժամանակ թուրս համ աջ կ'կտրի՝ համ
ձախ: (Մտն է գալիս մեջ): Եկան... ոտքի ձայն է
գալիս...

ՏԵՍԻՒ, Գ

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ, և ԱՂԱԶԱՏՈՎ:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Դու էստեղ ես:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Շատ փնդոցի՝ չ'գտայ էստեղ... բայց ոչինչ, նա
հիմա կ'գայ և կ'տայ: Նրան եմ սպասում:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Գնացիր տո՛ւն:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Գնացի և նա խոստացաւ, գալուն պէս տայ:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Հա՛, բան չ'հարցրեց:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Շատ էլ հարցրեց. բերանումս լիզու չ'կայ:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Ուրեմն կտայ:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Անպատճառ:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Իսկ երբ տօմարները ստանաս, կ'կարողանաս յա-
ջողացնել մեր խօսացածը:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Ինչ է ասում: Եթէ յաջողացնել չ'կարողանամ,
ինչու եմ բանի մէջ մտնում:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Ես ասում եմ էնպէս անենք որ՝ և խայտառակենք,

և իրա մասից հեռացնենք, որ գնա ու քաղցած մը-
նայ:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Եւ նրա տուածը բոլորովին յետ չդարձնենք, և
սիրիւ ուղարկենք:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Թող սիրիւ գնա մի, տեսնենք էնտեղ ինչպէս կը-
ապրի:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Դու սպասիր. էնպէս թուանշանները փոփոխեմ,
էնպէս բաներ անեմ, որ տարեկան իր վրայ 1500,
2000 մանէթ էլ ապառիկ մնայ:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Իսկ եթէ բռնուեցինք, ա՛յ տղայ:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Մե՛զ ինչ: Էն ժամանակ կասենք մա՛րց և ելից
տօմարը էղպէս չեն պահել. հազար տեղ թուրը
փոփոխած են, կասենք. — էն ժամանակ խկոյն դա-
տարան:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Նա էն ժամանակ կ'ասի թէ դու ես արեւ:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Շատ բան կ'ասի. վկանե՞րն ուր են: Վերջապէս

տօմարը քո ձեռքին լինի և ես քերքերեմ. ո՞վ է
տեսել:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Ուղիղ որ է՞: Քե՛զ տեսնեմ. թէ էս բանը լաւ
վերջացրի՛ր. Աննաս քեզ եմ տալու, որովհետեւ ինչ
արի չ'արի — Ժորժին չի հաւանում աղջկա:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Ի՞նչ ինչ...

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Կարող է չ'հաւանի՞... զօրով կ'պսակեմ. էնքան
էլ իրաւունք չունե՞մ (Միջոյ): Հա՛, այ տղայ, ես էս
ընչե՛ր եմ լսում քեզ համար:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Ինչ է որ, աղա:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Էլի դու թըթախաղը սկսել ե՞ս:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Նրբ եմ խաղացել, որ էլի սկսեմ, աղա:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Ինչպէս թէ... ապա ես լսեցի թէ մեր ծխախոտի
խանութի միջի ապրանքը տարուել ես և դրա հա-
մար քո տված պարտամուրհակը շուտով պէտք է
դատարանի դցեն:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Աղա ջան, այս օրուայ օրը գլխիս խռով լինի, եթէ...

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ, չթողնելով:

Լաւ, լաւ, այդպէս մի՛ տատ. հաւատում եմ:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Ախար մինչեւ էսօր ե՞րբ ես տեսել ինձանից հղպէս բան, թէ և շատ անգամ էլ լսել ես. դու չըզիտե՞ս որ հզ բոլորը թշնամիի բաներ են:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Էդպէս է, հղպէս. ես զիտեմ, որ մինչեւ անգամ հզ ասողը քեզ հետ թշնամի է՛լ է:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Ուզում ես ասեմ մինչեւ անգամ ասողի անունը:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Լա՛ւ, լա՛ւ. գիտեմ որ գիտես:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Ես նրա... ես նրա... հըմմմ... կարծում եմ թէ ես կ'թողնեմ որ նա փողբաթում աշխատած քսան, երեսուն հազար մանէթը մարտի... Ես Աղազատովը չլինեմ թէ նրա...

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Ինչպէս թէ 30,000 մանէթ:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Ապա չես լսե՞լ:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Չէ՛:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Ապա՞:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Մարտինի համար ես ասում:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Ի հարկէ նրա համար եմ ասում:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Դէ արի, դէ արի... Երեկ չէ միւս օրը ձուից նոր է դուրս եկել և հղպէս բ՛ան: Դէ, ասա, այսուհետեւ ես էլ ինձ հետ հաւասար ոտ պէտք է մեկնի էլի:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Ապա ինչ ես կարծում:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Չէ՛. հղպէս բան չի լինի՛լ:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Վա՛, ինչով կամենաս, կ'երդուեմ:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Լաւ է՛, լաւ. ես քեզ չեմ ասել որ հաւատում եմ քե՞զ: Դու գիտես որ ես իմ հարազատ եղբորս էնքան չեմ հաւատում որքան քեզ:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Շնորհակալ եմ աղա: Ապա էլ ինչու եմ սուտ ասում:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Ես գիտեմ որ սուտ չես ասում, բայց...

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Աղա, Աստ... (Հաճե՞ս-՞ է էրդո-էլ):

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Լաւ է՛, լաւ: Ինչ ես հոգուդ մեղք անում ամեն րանի համար, ես քեզ ասել եմ որ Աստուծոյ անունը չեն տայ: Ուրեմն ասում ես էդպէս, հը... Էդ ես կարող եմ տանել, վաղը, միւս օրը նա էլ ինձ հետ գայ դուման, ձայնաւոր գառնայ. էն Մարտինը դառնայ հիմայ Պարտին Գերասիմիչ՝ ջէ, ես տանել չեմ կարող... Էրեկուայ երեսնան գայ ինձ հետ...

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Ինչո՞ւ համար ես նեղանում: Նիկիտ Եակուլիչ, ապա ես ո՞րտեղ եմ: Մէկ էլ տեսար տղերքիս սրեցի... մի գիշեր մտան մեր Մարտին Գերասիմիչի տունն ու (ծաղրով) մէկ էլ տեսար՝ Մարտին Գերասիմիչը էլի Մարտին դառաւ: Ինչ ես մտածում: Քանի գլուխս վրաս է դու ուրախ կաց:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ, մի փոքր մտածելուց յետոյ:

Հա՛, ուղիղ ես ասում, հարկաւոր է. ես իմ հոգին հարկաւոր է: Արի դու էդպէս էլ Ստեփանիկի գլուխն արա ու վերջանայ գնայ:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Ինչ ես ասում: Ես ասում եմ նրան խայտառակներ, խայտառակներ, համարումը վե՛ր դցենք... Թէ ոչ տունը մանկում ու գլուխը մարմնից բաժանելու մի ինչ կայ: Գեւ ուզում ես նրա աղջկ պարոնին էլ, երեխային էլ...

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Չէ՛, չէ՛. յետոյ մեղքի տակից դուրս գալ չի լինիլ: Դու գիտես, ինչ կուզես արա. բայց Մարտինի համար ինչ որ ասեցիր հա՛... քեզ հասնենք, հը... Ինչ օր որ էդ բանն էլ գլուխ բերեցիր, իմացած կաց որ Նոյն օրը նշանը բեր ու աղջկաս մատը դիր: Հասկացար:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Ինչ տղայ եմ, որ երեք օրուայ մէջ գլուխ չ'բերեմ:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Քեզ տեսեմ, հը: Ես հիմա գնում եմ գիտեմ, Ստեփանիկին, էլ ուր որ է կ'գայ. ես նրա երեսը չեմ ուզում տեսնել. հէնց կարծում եմ թէ էդ տղան—իմ հոգեհան հրեշտակն է: Մէկ էլ էսօրուանից, Մարտինը, որ ասեցիր... (Բարեկամ գնում է):

ՏԵՍԻԼ Դ

ԱՂԱԶԱՏՈՎ, միայն:

Ես լա՛ւ էր: Իմ վաղուցուայ փափագս ինքն իրան է գլուխ գալիս: Ա՛յ քեզ բան: Ա՛յ, ինչ կ'նշանակի

ապրելու ձև իմանալը. թէ ոչ Ստեփանիկի պէս ընկընէի մարդկութեան ետեից, ես հիմա, ո՞վ զիտէ վաղուց էի սիրելում նստած: Ա՛յ, զլուխ պահելու ձևը: (Մեջոյ): Բայց եթէ, Տէր մի արասցէ, բռնուեցի մինչև նշան դնելու... էլ Յովակիմովի ձեռքից չեմ ազատուիլ... բայց ինչո՞ւ չեմ ազատուիլ. նա իմ դէմ ո՛չինչ չի կարող անել... եթէ բանը էստեղն ընկընի՝ ձեռաց ծափ պէս կ'թերուեմ (չեւ) և եթէ տեղըն էլ ընկնելու լինի, էսպէս կ'բռնեմ (չեւ) ու մէկ էլ տեսար... մի ձեռքիս պլուխն է ու միւս ձեռքիս մարմինը... էլ ինչ կայ... (Տան է գալիս): Հա՛. Ստեփանիկի հետ երբ լինի կ'վերջացնեմ... ձեռքիս մէջը փչեմ և ամեն բան պատրաստ կ'լինի — ոչինչ: Բայց հիմա զնամ Աղարէգին գտնեմ և նոր բաղդով՝ բաղդս փորձեմ... Սիրտս վկայում է որ երկու անգամ թուզթը գցեմ թէ ոչ՝ իսկոյն ծխախոտի խանութը, յետ կտանեմ և պարտամուրհակը ձեռաց կ'ձողեմ: (Գնալով): Ա՛յ թէ բան կ'լինի հա՛:

ՏԵՍԻԼ Ե

ԳՐԱԾԱՐ, ՏՊԻՉ, ՄՐԱԶԱՐԿ, միս սենեակում:

ՏՊԻՉ, մրազարկին:

Այ տղայ, լաւ քսի է՛:

ՄՐԱԶԱՐԿ

Քսում եմ, է՛լի:

ՏՊԻՉ

Փուշ կենդանի էդպէս կ'քսեն: Քսում ես կարգին քսի, թէ չէ կ'գամ մազերդ կ'պոկտեմ:

ՄՐԱԶԱՐԿ

Ոնց չէ, կ'գա՛ս:

ՏՊԻՉ

Հըր, ինչ է. վախենում եմ քեզանից:

ՄՐԱԶԱՐԿ

Չես վախենում. ամա բայց չես էլ կարող:

ՏՊԻՉ

Ո՞վ չի կարող...

(Ընկնում է մրազարկի ետեից, որը փախչում է նորանից և տպաբանում պատուելուց յետոյ մրազարկը մտնում է բեմը և սկսում է այդտեղ պատուելով, խափսեր անել, միևնոյն ժամանակ, ի հարկէ, հետևեցնելով տպիչին: Գրաշարը դորանց վերայ նայելով ծիծաղում է: Տպիչը ուղիղ որ չէ կարողանում բռնել մրազարկին):

ԳՐԱԾԱՐ

Իրիկուայ կուգէններն էլ էին էդպէս իրար ետեից վազում: Հէնց իմանաս ցիրկումն եմ: (Փոքր ունջում է և ծափ պալով գոռում է): Եկան, եկան... տեղներդ: (Իսկոյն ամենքն իրանց պեղքին են կենում և յետոյ գոռում են իրանց գործին են կոնֆուս, կարծես երբէք ոչինչ չէ պարտադրած և անշարժապ կապարում են իրանց գործը):

ԳՐԱՇԱՐ, ծափ տալով:

Խաբեցի... խաբեցի: (Տղիչը հիմա ընդհանրապես է գրաշարի երեւելի, իսկ Տրադարին որիչի երեւելի է իրեն նոյն որեստ-բանը):

ՏԵՍԻՒԼ 2

ՆՈՅՆԻ Ե՝ ՍՏԵՓԱՆԻԿ

ՍՏԵՓԱՆԻԿ, ներս է մտնում յուսահատ և բարկացած և կաշ-
գնում է նորանց զխիւն:

Ուրեմն այդպէս էք դուք ձեր գործը կատարում:
Հա՛: Շատ ապրէք, շատ ապրէք:

ՏՊԻՉ

Ինչ անեմ, քանի անգամ տեսցի «լաւ քսի» բայց
սա շատ էր անքսած տեղեր թողնում շարուածքի
վրայ, էնպէս որ տիպը իստակ չեր դուրս գալիս:
Ես էլ ուզեցայ բռնել...

ՍՏԵՓԱՆԻԿ, գրաշարին:

Իսկ դո՛ւ ինչու եիր սորանց հետ վազում:

ԳՐԱՇԱՐ

Ես էլ... ես էլ ուզում էի հանգարտացնել սրանց:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Շատ ապրէք, շատ ապրէք... Գնացէք ձեր բա-
նին: (Նոյս գնում է և իսկոյն սկսում է իւրեանց գործը:
Ստեփանիչը հանելով գորտան) Իսկ ո՛ւր է միւս տպիչը...
ո՛ւր է միւս գրաշարը:

ՏՊԻՉ

Դեռ չեն էկել:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ, վերադարձած առջումանց:

Շատ լաւ են արել: Դուք էլ էք շատ լաւ ա-
նում... շատ ապրէք. (գալով Բէ՛, առանցիկ) դուք էլ
էք շատ լաւ անում... Յովակիմովն էլ է շատ լաւ
անում: Աղաղատովն էլ է շատ լաւ անում: ամենքն
էլ շատ լաւ են անում: (Զարուհի է յաւատարմ) բոլորն
էլ շատ լաւ են անում... իսկ վատը միայն ես եմ
անում... Այո՛, վատը ես եմ անում... (Միջոյ): Յո-
վակիմովն ետեւից մանգալով էլ հոգնեցայ... որտեղ
հարցնում էի, ասում էին, նոր այստեղ էր, գնաց...
նորանք էլ են շատ լաւ անում... (Միջոյ): Վերջա-
պէս նորան գտայ և, նա թունաւոր կերպով ասաց.
«Բնա՛, գալիս եմ. ես ուզում էի վաղուց քեզ հետ
վերջացնել»: Այդ խօսքերը ինձ շատ բան հասկա-
ցրեցին... (Գալիս է Յովակիմովն):

ՏԵՍԻՒԼ Է

ՆՈՅՆԻ Ե՝ ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ, Թունաւոր

Ը... ինչ ես ասում: Ինչ ես, ուր որ գնում եմ,
ճանապարհս կտրում:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Ես ճանապարհ կտրող չեմ, Նիկիտ Եակուլիչ, ես միայն կամենում եմ իմանալ ձեր վերջնական վճիռը: Ինչ էք ասում:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ, նոյնպէս:

Ինչ պէտք է ասեմ... ինչ որ ասելու էի ասեցի՝ անօրդ:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Բայց դուք ինձ ուրիշ, բոլորովին ուրիշ բան էք ասել:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ,

ես քեզ ոչինչ չեմ ասել:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Նիկիտ Եակուլիչ, դուք ինքներդ երեկ հրապարակում չ'ասացի՞ք թէ 1100ի կտամ. և յետոյ միւս պատահելիս նոյն ժամում չ'ասացի՞ք թէ զնա, փողը բեր. 1000ով էլ կ'տամ... չ'ասացի՞ք:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Ես... ես ոչինչ չեմ ասել:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Զարմանալի բան: Դուք ինքներդ չ'առաջարկեցի՞ք թէ լաւ կանես ինքդ զնես իմ մասս էլ և երբ ես

ասեցի թէ փող չունեմ: չ'խոստացա՞ք, որ անօրս կը համոզէք ինձ օգնելու համար:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Ես... ես ոչինչ չեմ խոստացել... Պիտքս չի գտել:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Այդ ինչ կ'նշանակէ ձեր արածը, Նիկիտ Եակուլիչ: Ինչո՞ւ էք այդպէս տանջում ինձ. ուրեմն վերջընէք դուք իմ մասս և բաւականացրեցէք ինձ այնքանով, որքան դուք արժան կ'համարէք, և մի թողնէք ինձ կորչել... ես ընտանեաց տէր եմ:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Ես... ես ոչինչ չ'զիտեմ:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Ինչ եմ արել ես ձեզ, Նիկիտ Եակուլիչ, ինչ վատութիւն եմ արել ձեզ... ասացէք... երեսովս տրվեցէք... զրկեցէք ինձ ամեն բանից՝ մինչև անգամ և իմ տպարանական մասիցս... բայց...

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Ինչ մաս... ինչ բան... դեռ շնորհակալ չե՞մ որ մինչև հիմա ես քեզ տպարանովս պահել եմ:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Ինչպէս թէ դու ես ինձ պահել... Ինչպէս թէ դու քո ապարանովդ ես ինձ պահել... Ես իմ հասանելի մասովս եմ ինձ պահել, պարոն. դեռ քո մասը է՛լ ես եմ կառավարել, պարոն. հիմա դու այդ ինչերն ես խոսում:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Տօ դէ գնա է՛... առանց էն էլ գլուխս ցաւում է:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Դու ինքդ գնա: Այնպէս ցաւի գլուխդ որ երբեք չ'լաւանայ: Ուրեմն դու ինձ որպէս ընկեր անգամ չես կամենում ճանաչել:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Ինչ ընկեր... ինչ բան... դո՛ւ ով... ես ով... դու մի դատարկ խէնթացած տղայ ես... ինչ համեմատութիւն կարող ենք ունենալ քեզ հետ: Իմ հարստութիւնս երկու—երեք հարիւր հազարի է հասնում, իսկ քո գրպանում ու տանդ ով գլխէ երկու—երեք կոպէկ էլ չ'կայ: Դո՛ւ ով, ես ով... ինչ ընկեր, ինչ բան:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ, կարծես շփոթուած:

Նիկիտ Եակովլե՛...

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ, նրա խօսքը կտրելով և մի քայլ առաջ գալով:

Ինչպէս ես համարձակվում ինձ «Նիկիտ Եակովլե՛» անել. ամբողջ քաղաքը ինձ «Պապայ» է ասում:

ու ճանաչում ու քեզ պէս մի ճիճուն—Նիկիտ Եակովլե՛... ախար ես պատուեցի մինչև էսօր է՛. քեզ Նիկիտ Եակովլե՛ն երովդ ու թաշխուստներովդ դու իմ կեանքս թունաւորեցիր է՛: (Աւելի Բարձր): Ախար դու ինչո՞ց ես, որ համարձակվում ես ինձ քեզ ընկեր շինել... (Յածրայնէլով ջայնը և ապաշինելով կրծքայնէլով) Մէկ էլ որ էդպէս բաւերով ինձ անպատուես, իսկոյն դուրս կանեմ ես քեզ... Դեռ շքանորհակալ եղեր, որ ես քեզ հետ արժան եմ համարում խոսել:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ, սառած:

Բայց ես թո՛ւղթ ունեմ ընկերական, թո՛ւղթ, հասկացա՛ր: (Հնոսմ է գրպանից): Տեսնո՞ւմ ես, սա է մեզ կապում իրար, սա՛...

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ, խրոմ է ձեռքից և խօսյն պատուտում:

Այ քեզ... այ քեզ... այ քեզ թուղթ: Հիմա իմացա՛ր. կարծում ես դա մի մեծ բան է՛ր. եղած չեղած միւլենոյն է ինձ համար... հիմա հասկացա՛ր: Ուրեմն ես քեզ խնդրում եմ, որ հեռանաս էստեղից և թողնես ինձ: (Ինչը գնում է պոպոն և նայում է ծառայողներին գործին: Սրբաբանի սառած դասնում է արշաւ—մի քանի բոլէ նոյն դրաւլեան մէջ է քնած և ոտը մի փոքր ուշի գլուխ սառած է):

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Նիկիտ Եսկուլիչ, ուրեմն այդպէ՞ն... Եթէ այդ էր՝ ինչո՞ւ վաղուց չէիր անում այն՝ ինչ հիմա արեցիր... Էլ ինչո՞ւ համար էիր ղղազատովն ուղարկում մօտս ինձնից հաշիւ պահանջում... Էլ ինչո՞ւ համար էիր նորա միջնորդութեամբ Էլ և մօլցատու մարմնը պահանջում... որ քերէիք, քերքերէիք ու ինձ սևերես թողնէիք միամիտ հասարակութեան առաջ, թէ կամաց կամաց երկու դուխն էլ ձեռնարկէ հաւաքէիք... Այո, հասաք ձեր նպատակին... Ես թողնում եմ, ես գնում եմ, Նիկիտ Եսկուլիչ, իսկ դու (յոյց Կալու Քէպի Էրէնի) Նորանից ստանաւ դորա վարձը... ապարանի ամեն մի տառը սուր և ասեղ գանձան և ցցուեն ամբողջ մարմնիդ մէջ... Ուրեմն այդպիսով ես աշխատել այդ ահագին հարստութիւնը... (չեռեքը Քէպի վէր Բարչույնիւ) կանչում եմ... կանչում եմ երկնային վրէժանդրութիւնը... (Շարաղ Քոբա է Գնոմ)։

ՏԵՍԻԼ Ը

ՆՈՅՆԻ և ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ, առանց ՍՏԵՓԱՆԻԿԻ

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ, զաւով բեմ և նորա ետևից արհամարանօք։

Դէ կորիր է՞... յերկնային վրէժանդրութիւնը։ Երկնքը քեզ պէսներ ձայնը երբէք չի լսիլ... Դու

ինչ ես, մի ցեց—աւելի ոչինչ... Քանի տարի է, պատ չի պահում... Ինչ էք ասում սրան... Էդպէսները մարդ են... (Խաչ է Կնոմ) մեղայ Աստուծոյ, մեղայ Աստուծոյ, անառակ են, անասուն են... (Մեղոյ)։ Բայց ինչ մի յաջողեցրեցի է՞... ձեռքս զցելս ու թուղթը ճանկելս — մէկ էլաւ։ Էս մէկը շատ լաւ էլաւ։ Ել գլուխս չի ցաւալ, թէ չէ պէտք է դատաստան ընկնէր բանը. Էն էլ ինչպէս կ'վերջանար, ով գիտէր, թէ և Աղազատովը ասում էր յերկիւղ չ'կայ... Էս արած բանս ես ու իմ հոգին որ Աղազատովն էլ չէր կարող անել... Չէ՞. եթէ սուտը ես լինէի, ծուռը ես լինէի, էսպէս չէր յաջողիլ. Աստուծոյ մօտն էլ սրա մէջը կար. մեռնեմ (Խաչ է Կնոմ) ես Նրա զօրութեանը։ Էս անգամ երեկոյեան եկեղեցի գնամ թէ ո՞չ. մի ջուխտ մեծ, թանգագին մօմ կը առնեմ և կ'ուղարկեմ սեղանում վառեն, դեռ տասն հինգ ծունր էլ աւելի կ'ընեմ (Գալիս է Կոնիչ և Կնոմ) և նորանից մի փոքր հետո)։ Զ՞. ինչ է։

ՏՊԻՉ, վողը քորելով։

Եթէ կարելի է մի քանի մանէթ փող շնորհեցէք. շատ հարկաւոր է։

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ, նօթերը հաւաքելով։

Ինչո՞ւ համար ես ուղում

ՏՊԻՉ

Տան համար պէտք է բրինձ առնեմք — մի կապէկ չունեմ:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Էդ աւելի լաւ, որ չունես, իսկ եթէ ունենաս՝ էլ էսպէս չես գալ աղաչել: Քանի որ չունէք, գալիս էք, մեզ մօտ ծառայում էք, խնդրում էք, վիզնեւրը ծռում էք, մեզ էլ մարդատեղ էք գնում: Իսկ եթէ ունենաք մինչև անգամ չէք կամենալ գտակ վերցնել, զրուխ տալ մեզ... Էդպէս էք է՛, ամենքդ էլ էդպէս էք... Ինչո՞ւ համար ես էս տեսակ շոր հագել, ինչո՞ւ մի փոքր հասարակ չես հագնւում ու նրա աւելացած փողով քո տանդ հարկաւորութիւնը հոգում: Ախար ամիսը տաս քսան մանէթ փող ես ըստանում եւ ուզում ես ինձ հետ հաւասար օտ մեկնես, ինձ պէս հագնուես: Այ, որ էդպէս է, հիմա գնա, նեղութիւն քաշիր, որ իմանաս թէ ես ինչ եմ ստում: (Բարեկցած): Դէ գնա՛ բանիդ, մինչև հիմա ով գիտի քսան-երեսուն հատ տպած կ'լինէիր: Ամսավերջին, ինչ որ ստանալու ես կ'ստանաս:

ՏՊԻՉ

Ախար ամիսը...

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ, նրա խօսքը կտրելով

Ինչ է, հիմա ուզում ես հետս հաւասար խօ-

սա՞ն... Ասում եմ գնա բանիդ, գնա՛ էլի, թէ ո՛չ... (Կողիւր չիլիւ կտրած գնում է): Հիմա (գնալով նրա ետեւից Կոպրան) դու ես իմ գլխին Ստեփանիկը դառնի: (Նստում է Կոպրա գործէջին: Ներս է հանում Ստեփանիկը այլա-գոնում):

ՏԵՍԻԼ Թ

ՆՈՅՆՔ Ե ՍՏԵՓԱՆԻԿ

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Լաւ է որ վերցրեցի այս. (յոյ՛ է Կալիս ոջ Գրդանը) առ կ'վճռի ամեն բան: (Գնում է Ֆինչա խորհի դասը եւ կանչում է) Նիկիտ Եսկուրիչ, մի երկու րոպէ համեցէք այստեղ. (Յակիմի՛նալը Գալիս է) մի երկու խօսք էլ եւ դուք ինձանից ազատուած կ'լինէք: (Խորհի Դըւնէրը ծածկում է):

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Հը... Ինչ էս ասում: Շուտ ասա ու գուրս կորիւ: Ես քո զրուխը չունեմ:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ, ատրճանակը ուղղելով նորա կտրձքին:

Շարժել չ'յանդգնես... Մի փոքր ձայն եւ անտեղի վարմունք — սորա գնդակը կուրծքիդ մէջ... Կրկնում եմ. շարժուես, ձայն հանես թէ ոչ, իսկոյն...

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ, Թուրք կպած և կամաց:

Հը... Սպասի՛ր, սպասի՛ր...

ՍՏԵՓԱՆԻԿ, նոյնպէս:

Այս լողէիս մի թուղթ տուր ինձ, որ տպարանը բոլորովէն ծախեցիր ինձ և դու փողը լիովին ստացար:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ,

վա՛:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Շո՛ւտ արա, եթէ ոչ արձակեցի: (Ննկէր ետէն-չէջ մի փոքր մեռած է ուղշած, երեսին նայելով, Բայց Ստեփանիկէ հերոսաբանը դարձաբեցնում է նորան և նա հասկանում է, որ նորա հետ հանաք չեն տնում. հասկանում է նա և որ մի շնչին սխալման իրեն հեանքից կ'ընկնի):

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ,

Ուրեմն տուր 1100 մանէթը և բանը վերջացնեմ: Տո՛ւր:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

1100 կոպէկ չեմ տալիս քեզ. շուտ արա:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ,

Եթէ չես տալ՝ անկարելի բան է:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Մի վայրկան ևս...

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ,

Ա՛յ փորձանք:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Շո՛ւտ, շո՛ւտ արա, առանց միջոց կորցնելու:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ,

Իսկ 500 մանէթը, որ պարտ ես:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Գորա համար կարող ես յիշել թղթիդ մէջ: Երկու տարի ժամանակ զրի՛ր:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ, առանձին:

Ուղե՛ղ, այս ինչ լաւ բան միտս ընկաւ: Տպարանի անունը թողնեմ, չ'զցեմ թղթի մէջ:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Շո՛ւտ, շո՛ւտ... (Յովակիմովը վերջնում է սեղանի վրայից մթնէրն լեռնը և գրում է: Յետոյ գրածը ինչը սխալ է հարկու):

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ,

Դիմ սեպհական (սպորանը) ծախեցի իւր բոլոր

պարագաներով Ստեփանիկ Պողոսեանցիդ և փոքր լինովին ստացայ և այսուհետեւ, բացի 500 մանէթը, որ պարտաւոր է Պողոսեանցդ տալ ինձ երկու տարուայ ընթացքում, չունեմ ոչինչ պահանջելիք: Առ որ ըստորագրեմ իմ խական ձեռքով: Ընչ, (յայն փաշա) էս էլ իմ ստորագրութիւնս: Պրծանք. ուրիմն թող քանի շուտ է հեռանամ: (Գնալով) Բարով վայելես:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Սպասիր. (Գրդանից հետո՝ է մի հասարակ ժողով փաշէլ և փաշէն է Յովհաննիսին) Վեր առ. այս էլ քո 1100 մանէթը. թէեւ կարող էի չ'տալ և ոչ մի կուպէկ, բայց ես չեմ կարող ձեզպէս կեղտոտ ճանապարհով սորանից նորանից կռաւիել և փող զիզել: Գէ գնա՛, շուտ դուրս գնա՛:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ, վերցնում է. գնալով և առանձին:

Էս լա՛ւ բան էր, կրկին յաջողեց... պէտք է Աղա-դատովին գտնել: (Գնում է):

ՏԵՍԻԼ Ժ

ՍՏԵՓԱՆԻԿ, հանգստացած միայն:

Հազիւ վերջացրեցի շիմա մի փոքր հանգստացայ: Այսպիսիներին՝ այսպիսով պիտի յաղթել: (Ծեծաւառ):

Հա հա հա... ինչպէս թրջուած մուկ դառաւ է՛... Ուրիշ կերպ չէր կարելի... (Վերցնում է Յովհաննիսի լաշտ սպորտֆրոնտին): Ապա մի տեսնեմ. (հարդում է բարձր): Պէս իմ սեփական ծախս... ցի իւր բո... լոր... պարա... գա... բայց ինչը ծախեցի... չեկայ... (Արձանաւոր չեմքից վայր է ընկնում, իսկ ինչը չափազանց յառաջադրութեան մէջ): Տպարանի անուշը չկայ... խաբեց... կրկին խաբեց... օգո՛ւտ քաղեց իմ վրդով-մոնքիցս... (Վայր է ընկնում տետրի վերայ):

Վարդապետ:

ԱՅՍ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ ԽԱՂԱՑՈՂՆԵՐ

ՏԵՍԱՐԱՆ ՀԻՆԳԵՐՐՈՐԴ

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ,
ԱՂԱԶԱՏՈՎ,
ԱՂԱԲԷԳ

1 }
2 } սրիկաներ
3 }
4 }

ԳԻՆԵՏԱՆ ԱՇԱԿԵՐՏ
ՖԱԲՐԻԿԱՅԻ ԱՇԱԿԵՐՏ
ՊՐԻՍՏԱԻ
ՊՕԼԻՑԻԱԿԱՆՆԵՐ

ՏԵՍԱՐԱՆ ՎԵՑԵՐՐՈՐԴ

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ,
ԺՈՐԺ
ՍՏԵՓԱՆԻԿ

ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ IV

ՏԵՍԱՐԱՆ V

ԱՅ ԲԵԶ ԲԱՆ

Մութ, առանց լուսամուտի գետնափոր սենեակ:

(Վարագոյրը բացում է. աջ կողմում նստած են Աղազատովը և Աղաբէզը գետնին փռած հին գորգի վերայ և թուղթ են խաղում: Չախ կողմում նոյնպէս մի քանի սրիկաներ թուղթ են խաղում. բայց հասարակ խօսի վերայ նստած: Երկու խումբերի առաջն էլ լուսատւում են մի մի ճրագուէ վառ մոմեր, որոնք ամրացրած են, մոմակաշների տեղ, կեղտի և հալած ճրագուի մէջ կորած, զինու շիշերի (բոթիլ) բերաններում: Վերջին խումբը խաղը վերջացնելու վերայ է: Երկու խումբն էլ շուտ շուտ գինի են խմում: Այն օրուայ ժամի 12-ն է):

ՏԵՍԻԼ Ա.

ԱՂԱԶԱՏՈՎ, ԱՂԱԲԷԳ, 1, 2 և 3 ՍՐԻԿԱՆԵՐ և ԳԻՆԵՏԱՆ ԱՇԱԿԵՐՏ, որը մի քանի անգամ գալիս է և գնում:

3

Այ տղայ, գինի բեր: Էս դարտակ բուլթիլէն տար: Ե՛ր'ւտ:

I

Ե՛ր'ւտ արտ, շո՛ւտ:

2

Ինչ էք շուտ շուտը գցել. հաղում էք հաղացէք,
թէ չէ վեր եմ քցում գնամ:

3

Ոնց չէ, կեթաս... դու դեռ տարածդ վեր դիր,
յետոյ ուր գնում ես գնա:

1

Ասեմք թէ դու ես տարուել, մենք ընչի գինի չեմ
խմենք:

3, դէպի միտ սենեակը:

Այ տղայ, շուտ արա, բեր: Ինչ ես ուշանում:

ԳԻՆԵՏԱՆ ԱՇԱԿԵՐՏ, միտ սենեակից:

Բերում եմ, էս սհաթիս: (Բերում է նոր շիշ և
հինը պանսոն է: Խոսում է և խաղում):

Ա.Ղ.Ա.ԲԵ.Գ.

Ինչ ես անում: Էն թուղթն ընչի՞ պահեցիր...
ընչի՞:

Ա.Ղ.Ա.ԶԱՏՈՎ.

Ինչ ես յիմար յիմար խօսում: Ես գող եմ, ինչ
է... խմացիր թէ ինչ ես ասում:

Ա.Ղ.Ա.ԲԵ.Գ.

Ես չեմ ասում թէ գող ես. համա թուղթը սըպը-
պացրիր:

Ա.Ղ.Ա.ԶԱՏՈՎ.

Աղաբէգ, խօսքդ ճանաչիր թէ չէ...

Ա.Ղ.Ա.ԲԵ.Գ.

Թէ սուտ եմ ասում... էս ինչ է... հը... էս
ո՞ւմ աչքը մանի: (Հանում է Աղաղապուլի ծնկան պոկից
մի պոստանոյ խաշովեռ-շիշ):

Ա.Ղ.Ա.ԶԱՏՈՎ.

Հա՛. սրա համար ես ասում:— Էստեղ է:

Ա.Ղ.Ա.ԲԵ.Գ.

Հռամեղէս աղազագա. դրա համար եմ ասում:
Գնաց... էդ էլ տարուեցիր. դուքանիդ ապրանքը
թաղաղան տարուցիր:

Ա.Ղ.Ա.ԶԱՏՈՎ.

Բան չկայ, զրանով չեմ վախեցնիլ: Ինչպէս տար-
վեցի, հնպէս էլ կարող եմ տանիլ: Բաժանիր:

Ա.Ղ.Ա.ԲԵ.Գ.

Հմի՞ ընչի վրայ ես հաղում: Այ տղայ գինի բեր: (Ա-
շտէրաբ Բերում է նոր շիշ. Աշտէրաբ Բաժանում է):

2

Կաց, կաց... Էն թուղթը ո՞րտեղից քցեցիր:

1

Ինչ թուղթ... ո՞վ ա գցել. երազումդ ե՞ս:

3

Տարուել ա, չգիտի ինչ անի:

2

Կտարուեմ. բա ինչ կանեմ, որ ըտենց կանօնից
դուս բան էք բռնում:

1

Էէ՛յ... ինչ ես փչում... ինչ թուղթ, ինչ բան:

2

Հմի աչքներդ կոխեմ... բա էս ինչ ա:

3

Տո էդ դու չդրեցիր: Չտեսայ: Քոռ ի՞նչ:

2

Հը:

3

Չո՞ւ... Ինքդ չքցեցիր: Հմի մեզ վերայ ես քցում:

1

Չլի՞ ել եդ տարուել ա: (Խաղա՛մ է՛ն եւ խճա՛մ):

ԱՂԱԲԷԳ

Դէ ասա. թուղթը բաժանեցի, ամա հլա չասեցիր ինչի վերայ ես խաղում:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Ես անգամ ել խանութն եմ մէջ դնում: (Վերջնա՛մ է ԼւլԼէլլ) խաղա:

ԱՂԱԲԷԳ

Ախար էդ խանութ ես ասում, ինչ ես ասում, մենակ քունը չի, է՛:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Ես քեզ ասում եմ խաղա, խաղա՛. քեզ ինչ թէ մէնակ իմն չի. ես իմ մասս եմ դնում: Արի տեսներ ինչ ես գալիս: Թուղթդ գցիր: (Խաղա՛մ է՛ն եւ խճա՛մ):

3 վերջացնելով խաղը

Հը, է՛լի տարուեցիր՞:

1

Հոգին ել չի դուս գալի՞:

2

Իմ Ֆոքին խի ա դուս գալիս. թէ էս փողատիրոնչ Ֆոքին ես ասում, վաղուց ա դուս էկել (Բաժնա՛մ է Կարգա՛մ):

3

Նրա հոգին էն վախար դուս էկաւ, երբ մենք էն քշերը շալակներս տողացրած նրա տանից դուս էկանք:

1

Բայց ափսոս որ էս քշերվանը չ'կարացինք Ֆըլ-տանդը գցել:

2

Ախպէր. Մարտին մի ասիլ, մի օխտը տականի սատանայ ասա:

3

Ղորդ էդ ոնց էլաւ, որ ձեր փախչին ու քամակներիցդ թրխկոց բանձրանալը մին էլաւ:

1

Այ, ախպէր ոնց էլաւ. Մուկուչին կանգնացրեցինք քուչի էս բերնումը. կարօին էլ էն ծերումը՝ ղաւառու քաշն: Ես ու սա լինող տուինք՝ ձեռաց քուչի դուռը կրնգահան էլաւ: Կամանց վերեւ ծլկուեցինք:

3

Եննա՞:

1

Եննա էլ էն ա որ՝ մեզ հետ մի քիչ մեղը էին վեկալիլ, որ...

3, նորա խօսքը կտրելով:

Մեղըր ընչի հմար, տ՛օ, ուտելո՞ւ:

1

Ուտիլս որն ա. ինչս ասում: Էդ թաւուր բաները քու խելքի բան չեն: Այ, ասեմ. բարձրացանք վերեւ, մեր տարած մեղըր քսեցինք, մի մենծ թղթի վրայ, կպցրինք ակուշիի ներքի շուշիցն ու կամանց, դմբով տուեցինք, շուշէն փշրուեց ու ձէն չ'հանեց: Դէ, մեր տղայ, էլ որ օրուայ հմար ես. էլ ընչին ես սպասում. ձեռք կոխի ու չանգալը դուս քցի: Բանց էլ հասկացի վերի չանգալը՝ ու քեզ բաց ակուշիից նեքսե քցի:

3

Եննա՞... սա էլ հետո է՞ր, թէ մենակ դու մտար:

2

Ը՛հ... ես որ չլեմ սա ընչե՞տ պէտք:

1

Կտոր — կտոր (3-արկալի): Դու չես իմանում, որ էդպէս տեղը մենակի բան չի: Գէվելին էլ բալիօնումը կաննացրինք՝ որ աչքերը չորս պահի, անկաջներն էլ քսանը չորս:

3

Ադա էդ ինչ մազալու բան ա: Եննա՞:

1

Եննա ես ու սա մտանք մեկել օթախը: Ամա բայց, ախրը, դէ մեզ Մարտինի օթախն էր պէտք, Դռանը մտանք — փակ չէր, ետ արած էր. ինչ կանես որ, հէնց իմանաս քամակից մի բան դէմ ընկած էր:

3

Եննա՞... եննա՞

I

Մին էլ որ հուպ տուեցի... բեղափիլ... ինչ ես կարծում:

3

Ինչ, ինչ էլա... — Մարտինը զարթնեց:

I

Բանն էլ հէնց զրանումն ա է՛ր Մի բան շքեղ պաց գետնին, մի արախի տրուխի բարձրացաւ, մի զընգոց ու ջարդուփշուր ընելու ձէն վեր էլաւ, որ...

մեռած մարդ ընէր՝ վեր կ'թռչէր տեղից: Ալբէալը Մարտինը զարթնեց ու ուկոյլ մին... էրկու՝ մեր եննուցը:

3

Բա գո՞ւք:

1

Մենք... էլ ինչ փախիր ոնց կ'փախչես... էլ ո՞վ նարգիվանի մտիկ կտայ. մեզ շարտեցինք բալիօնից քու չէն:

2

Լաւ էր որ բանձր չէր, թէ չէ ոտ ու գլուխներս խրդուխուշուր կլէր, հլա ով գիտի տեղն ու տեղը մընայինք:

3

Եննա՞... եննա՞

1

Ել ինչ եննա՞ Նոր ընկեր, հարեան, տանտէր... ձէնու-ձուկից վերկացան... ամա բայց ուշ էր: Մենք որտեղ էինք հա՞:

2

Իսկոյն գնացինք ընտեղ: Գիտե՛ս, էլի:

3

Խօսք կա՛յ. Ամա լաւ էք պրծել: Ընչե՞ համար էիք գնացել նրա տունը, գողութէնի:

2

Թէ կ'յաջ ղեր, մէնք գիտէինք թէ ինչ կ'անէինք:

3

Ինչ ա, բան ա արե՞լ: Նա լաւ տղայ ա երևում:

1

Լաւ ա, լաւ չի, ինչ արած, (յոյս փառով) որ Ա-
ղազատովն ասեց:

3

Հա՛. թէ որ ասել ա, ըտուր խօսք չունեմ: Ես էլ
եսոր առաւօտեանց մէկի ջէբը... գիտէք էլի... եռե-
սուն օխտ մանէթ փող կար:

1

Գէ որ էդպէս ա. (յոյս փառով): Ա՛յ տղայ, գինի
բեր, շուտ արա, շուտ, գինի... շուտ հա, շուտ. ինչ
էլար է: Քեզ չեմ ասում:

ԱՃԱԿԵՐՏ, ներս վազելով շինով:

Բերում եմ, բերում, էլի: Բուք ու բօրանը հօ ձեզ
չտարաւ: Էս էլ էլաւ հինգ բութիլ:

1. Խփելով նորա գլխին:

Զէնդ... (նա գնում է) քո կենացը: Աստուած միշտ
քեզ ձեռքից էդպէս թնթե պահի: Ուրախ կաց, Ը-
տէնց արհեստ օչով չունի:

2-ը, 1-ին:

Ա՛յ թնթե ձեռք... քանի աչքս բաց եմ արե՛լ
դեռ հալա էդպէս ձեռք չեմ տեսել. քու կենացը
(խօսում է նա քրիկայի կնոջը):

3

Ինչ էք ասում: մէկէլ օրը չէ՞ր որ էն ոսի մեռ-
ձաւորի սհաթն ու ոսկէ գնջիլը օրը ցերեկով թըռ-
ցրել: Եննա որ տարանք խժռեցինք հա՛: Մի բան
աչքովս չնկնի, որ ընկա՛ւ էլ ձեռքիցս չի պրծնիլ:
արխէին կացէք. — ձեզ յայտնի ա էլի: Շնորհակալ
եմ: Որտեղ գնաք Աստուած բաններդ աջողի: (խօս-
է: Աժո՛ւմ էն նորէն եւ համայ յայտնով խօսում է նա խօսմ):

ԱՂԱԲԷԳ

Տեսա՞ր, ես քեզ ա՛սում եմ մի հաղա. տե՛ս, էլի
տարուեցիր: — Դուքանդ էլ գնաց:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Էս տեսակ բազդը անիծուի հա՛:

ԱՂԱԲԷԳ

Հերիք ա, վեկենանք:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ, կատաղած:

Ինչ ես խօսում, մինչև վերջին թելս պէտք է գը-
նամ. նստիր, նստիր թէ ոչ...

ԱՂԱԲԷԳ

Համեցէք, պատրաստ եմ: Հմի՞ ինչի ես մէջ դը-
նում, ասա տենենք:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Հիմայ... հիմայ... ես գիւղում ունեցած տունս, որ
արժի ամենաքիչը երկու հազար մանէթ. դէ, բա-
ժանիր, շուտ արա:

ԱՂԱԲԷԴ

Էլի եղ ես բաժանում

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Հա, հա, բաժանիր... երբ որ ես եմ բաժանում,
միշտ տարվում եմ:

ԱՂԱԲԷԴ

Աչքիս վրայ: Քու ազնիկ խաթեր հմար: (Բաժանում
է շաքարով):

ՏԵՍԻԼ Բ

ՆՈՑՆՔ 4 ՖԱԲՐԻԿԱՅԻ ԱՇԱԿԵՐՏ

ՖԱԲՐԻԿԱՅԻ ԱՇԱԿԵՐՏ, Աղազատովին:

Աղա, մի քանի մանկեթ փող տուր: Ամիսը վաղուց
ա թամամէ մի կապէկ չեմ ստացէ:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ, չնայելով նորան:

Սպասիր, սպասիր. այ, ձեզ համար եմ խաղում:
Հէնց տարայ թէ չէ, իսկոյն փողներդ կ'աւամ:

ՖԱԲՐԻԿԱՅԻ ԱՇԱԿԵՐՏ

Ախար...

ԱՂԱԶԱՏՈՎ, դառնալով օրիկաներին:

Տօ դուրս արեք է: Ինչո՞ւ էք էսպէսներին ներս
թողնում: (Սրիկաները դուրս են անում Քաբիկայի ուշ-
էրբին, իսկ Աղաբէգը և Աղազատովը սենում են խաղը):

ՏԵՍԻԼ Գ

ՆՈՑՆՔ, ԱՌԱՆՑ ՖԱԲՐԻԿԱՅԻ ԱՇԱԿԵՐՏ

I, ածելով բաժակ:

Խմենք խմենք. էս էլ մեր բարեգործական խմբի
կենացը:

Չ և Յ, նոյնպէս և ծիծաղելով:

Խմենք, խմենք. էդ շատ լաւ ասեցիր: (Բաժակները
շրթնոյցնում են):

I

Ընչե՞ք էք ծիծաղում: սուտ եմ ասո՞ւմ: Բա Աստ-
ված կ'վերցնի որ մէկն էնքան ունենայ, փողը հա-
մար տեղ չ'գտնի, մէկը ցամաք հացի դին էլ չը-
ուենանայ: Բա մենք ապրելու համար չենք ստեղծուած:
Տենո՞ւմ էք՝ դառը գիլի հմար ա: Քիլի ատամները
դառի օսկոռները փշրելու հմար ա սրուած: Ինչպէս
չի՞:

Չ և Յ

Հալաթ որ:

I

Դրա հմար էլ՝ մենք էլ մեր գիտեցածն ենք ա-
նում, որ ապրենք, գլխներս պահենք: Ին ջուալներով
ոսկի դիզողներին էլ հասկացնենք թէ դուք քեանի-

բի արինն էք ծծում: Աստօծ էլ մեզ ստեղծել ա
ձեր աչքը հանելու: Էս բարեգործութիւն չի բա
ինչ քար ու քացախ ա:

2

Բաս որ ըտենց ա, հեղջերին ընչի ենք սաթաշ-
միշ ըլում:

3

Ե՛է... բանը շատ չեն երկարացնի. կեցցէնք
մենք: (Խոսմ էն):

2, ածելով բաժակը:

Տղէք, մի կենաց էլ ես ապեմ:

1

Համեցէք:

2

Էս էլ խմենք... էս էլ... էս էլ խմենք մեր...
ը՛ը՛... գիտէ՞ք ընչի հմար... էս էլ խմենք (վրայ չէ
գալիս, շոտ շոտ լեռնի կողմէն):

3

Հողիներս հանեցիր քու յէս էլ, էս էլովը՞. — ա-
սա ու պրծի էլի:

3

Կացէք է՛, վա՛... էս էլ խմենք (լեռնի կողմէն պաշտով)
էս էլ... (վաղելով ներս է հրնում 4-որդին):

ՏԵՍԻԼ Դ

ՆՈՅՆՔ 4 4 ՍՐԻԿԱՅ

4

Տղէք, որ ասում ի ես էլ կարամ ջէք կորի՞—չէ-
իք հաւատում. — տեսէք ինչ եմ արել:

1, 2 և 3

Ինչ ա որ ինչ ես արել:

4

Այ ասեմ. գնացի մեյդանը — զանթարի տակը. —
ջերիս մխտելու կապէկ չկար:

1, 2 և 3

Հը, ինչ արեցիր, դու էն ասա:

4

Տեսեմ էն Նիկօն ինչ ա:

3

Ինչ պտուղի ես ուստ էկել: Էն հարուստի հը-
մար չես ասում:

4

Հա, նա: Տեսեմ ընդէ ման էր գալիս: Սերթուկի
ետեի ջերը ուռած սողած էր, — զնգզնգում էլ էր:
Եւալաճոյ մօտոցայ ու մկրատս հանեցի ու... մրկ-
րատ հանելուս ու՝ սերթուկի ջերը ձեռքս ընկնելը
մին էլաւ... ախմախը ըսկի զլեխ չ'նկաւ: Հրէս, այ...
(գրպանի խփելով), էլ չասէք թէ ձեռքիցս բան չի
գալի — բաշարմադ եմ:

3

Քանց ջէքն իր կարում, հազիր ձեռքով հանելիւր էլի:

1 և 2

Դէ, դէ, մի տեսնենք: Առաջին դատումը մերն ա: (Միւս սենեակ): Այ տղայ, գինի: (4-որին հանում է գրպանից գողացածը և սկսում է բռնալ, ասելով չեա ոսկի ա եա էրծաթ: Իսկ մենքը ուղարկուեալ ենք նայում են: Բայց ինչ ծիծառ, էլ բռնալ ասում են, որ հարապած ասելները և ապախելների մանր հարսեր են: Երեւոյ էլ 4-ի գըլ խին խիւլով, մի մի բաժնույց արւով, ծիծառում են և ասում) Ը՛հ, զմրլթորո՛ւ:

ԱՂԱԲԵԳ, աղերքին:

Ինչ ա, ինչ խաբար ա:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ, աղաբէղին:

Տօ արի է՛... Տղերք են հանաք են անում: Դու քո թուղթդ արի: (Խաղում են):

2, 4 արեկայի վերայ ծիծաղարով

Ջէք ա կարել, ջէք. ֆողը հալիք:

3

Էն էլ ո՛ւմ— Նիկոլի:

4, կտրում:

Ես ինչ էի իմանում է:

3

Տեսա՞ր որ քու բանը չի: Եղպէն կծիծաղան վըրէդ հա՛:

ՏԵՍԻԼ Ե

ՆՈՅՆՔ, և ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ, աշակերտին ասելով դէպի միւս սենեակը:

Ախար նոր մեր ֆարրիկի աշակերտն ասեց, որ էստեղ է: (Տեսնելով Աշաղապովին և ասումսին): Ա՛յ որտեղ է սա թուղթ խաղում:

ԱՂԱԲԵԳ

Տեսա՞ր, էլի տարուեցիր... Տեսնում ես՝ էսօր է՛լ քեզ չի գալի:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ, խմում է գինի և չէ նայում Յովակիմովին:

Բաժանիր. մէկ էլ բաժանիր... Ֆարրիկէս եմ մէջ դնում:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ, զարմացած, առանձին:

Ինչպէս. ֆարրիկէ՛ն... բանը հասել է ֆարրիկին:

ԱՂԱԲԵԳ

Այ տղայ, մի՛ գծուիլ, խելքդ գլուխդ հաւաքի:

1-ը 3-ին:

Աբա մի սրա ջէքերը ծանդր ու թեթեւ արա: (3-որին հանում է Յովակիմովի երեւի, ծածուկ՝ և նստում է նորա գրպանները. ասելով որ նորաջ գրպանում բան է երեւում, ինչոյն միտքը հանում է և հարում գըրպանը, որը յափշտակում Աշաղապովի նորանստով, ոչինչ չէ նկատում: Այս այսպէս գործում է իսկ Աշաղապովի և Աշաբէգի խառնուրդի-նը իւր հարգով շարունակում է):

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Ես քեզ ասում եմ Փարրիկէս եմ մէջ դնում:
էլ ինչ ես խրատներ տալիս:

ԱՂԱԲԵԳ

Այ տղայ, ախար տաքացել ես, չե՛ս հասկանում
քու արածը: Արի հմի թողանք, թէ ուզում ես՝ մի
երկու սհաթից—բաշ ուստա—էլի գանք:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Խաղում ես խաղա, թէ ոչ գիւլէն ճակատիդ...
եւ քեզ ասում եմ Փարրիկէս եմ մէջ դնում:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ, յառաջ գալով

Էդ ո՞ւմ Փարրիկէն ես մէջ դնում, Աղազատով:
(Աղազատովը եւ Աղաբեգը փեռնելով նորոն՝ ստա—ս էս եւ
հալոյւմ):

ՅԵ, գրպանը կտրելուց յետոյ

Տղի՛րք, գնանք: Թուղթ փող ա էրևում եւ շատ
գնանք... (Սրբիտները յափշտակաւ աշտիսի տալից մէջ
մէջ դառն են գնում):

ՏԵՍԻԼ 2

ՆՈՅՆՔ, առանց ՍՐԵԿԱՆԵՐԻ:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Ինչ ես շշմել, Աղազատով: աստեանեմ. էդ ո՞ւմ
Փարրիկէն ես մէջ դնում:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ, մտրտած:

Ես... ես... մի՛ք հաւատալ... էդ թշնամու խօս-
քեր...

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Ինչ ես խոսում, ինչ թշնամի... ուրեմն էդպէ՛ս
եւ վարուել իմ լաւութեանց փոխարէն:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Ես... ես...

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ, օգուտ քաղելով նորա գլուխից:

Չայնդ կտրիր... հիմայ տե՛ս թէ ես քո գլուխը
ինչ կանեմ:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ, ուշքի գալով:

Ինչ... դու ո՞վ ես:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Քո աչքդ հանողն եմ: Ո՞ւմ Փարրիկէն ես մէջ
դնում: Ամեն բան տարուել եւ ու հիմայ Փարրի-
կէ՛ն...

ԱՂԱԶԱՏՈՎ, Աղաբեգին աչքով անելով:

Աղաբե՛գ...

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ, իւր ախալուղի գրպանը գրեց տնտղելով:

Վա՛... էստեղ աւազակներ են... ջէ... բը... (էստեղ
էստեղ ե գրպանը, շրջում է ու խալաւի փէշը եւ փեռնում
է փէշի փափկի իւր հինգ հոսը): Այ քեզ բա՛ն... (Աղա-
զատովին): Փողս... փողե՛րս... 1100 մանեթս: Ես
ձեզանից կ'պահանջեմ... ջէրս կտրեցին:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ, Աղաբեգին առանձին:

Եւ սրան դուրս թողնել չի կարելի: Տղերքը իրանց բանը տեսել են: Տուր ինձ խանչալդ, ուզվիցիր ձեռն կ'հանի: (վերջում է Աշաֆեգին խանչալը եւ ընկնում է Յովհնիստի ետեւից, որը հաղիւ հարողում է իրան դուրս գնել):

ՏԵՍԻԼ Է

ԱՂԱԶԱՏՈՎ, և ԱՂԱԲԵԳ

ԱՂԱԲԵԳ

Աղապատով, սրանից լաւ հոտ չի գալիս: Փախ-
չենք:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Ինչ ես ասում, նա իմ զարբը տեսաւ, կ'վախենայ
և ոչինչ չի կարող անել. նստիր խաղանք... Ֆարրի-
կէն եմ մէջ դնում:

ԱՂԱԲԵԳ

Ինչ ես խօսում: Դուզ կէթայ պօլեցէն. հրէս
չի: Գլխնեկիս ճարն անենք: Ախար ես քեզ չէի ա-
սում. աչքերդ կարմրել ա ու չես հասկանում ինչ
ես անում: (կոմէնում է գնալ):

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Ո՛ր ես գնում: Ինչ ես խօսում: Էլած — չէլած
տարար... Նստիր խաղանք:

ԱՂԱԲԵԳ

Այ տղայ, գիտե՛լ ե՛ս: Հասկանում ես արածդ թէ չէ:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Ես քեզ ասում եմ, որ նա իմ դէմ ոչինչ չի կա-
րող անել: Նա ինձ լաւ է ճանաչում: Նստիր թէ չէ
էս օրուայ լոյսը չես տեսիր:

ԱՂԱԲԵԳ, նրան մղելով:

Տօ դէ գլխիցս հեռացիր է՛: Ես քեզ համար —
խօսմ գլուխս տանուլ չեմ տայ: (Դուրս է լուսնում):

ԱՂԱԶԱՏՈՎ, նորա յետեւից:

Ես քո հոգին կ'հանեմ: Ո՛ր ես փախչում: (Կոմ-
էնում է յետեւից գնալ, բայց Աշաֆեգը սրտադուրս յետ գնա-
լով շատ պէնք հայտնում է իրար դուռն մէջ):

ԱՂԱԲԵԳ, ներս գալով:

Տեսա՞ր, տո՛ւնս քանդեցիր: Պօլեցէն դուռը կտրել
ա: Ո՛ր փախչենք:

ԱՂԱԶԱՏՈՎ

Պօլեցէն: Էդպէս բան չի լինի...

ԱՂԱԲԵԳ, ջղային:

Ուր փախչենք:

ՏԵՍԻԼ Ը

ՆՈՅՆԻ, և ՊՈԼԻՑԻԱԿԱՆՆԵՐ և ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Այ, սրանք են:

ՊՐԻՍՏԱԻ

Բռնեցէք սրանց. բռնեցէք գինետան տիրոջն էլ,
աշակերտին էլ և գինետունը փէշատելու պատրաս-
տութիւն տեսէք: (Աղապատովն դուռն էն):

ԱՂԱԶԱՏՈՎ, բռնուած և բեմի խորքում շուռ գալով:

Յո՛վակիմով, քեզ ճանապարհներ ցոյց տուողը, իւրա համար միշտ ճանապարհ կ'գտնի: Դու քեզանից զգոյշ կաց:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ, հանդիսականաց:

Տեսնում էք ինչ նեռի ձեռք ընկնո՞ւք:

Ա. Խրափոյ:

ՏԵՍԱՐԱՆ VI

ԱՐԺԱՆԻ ՎԱՐՉ ԵՒ ԶՐԿԱՆՔԻ ԶՈՅ

Տեսարանը ներկայացնում է Յովակիմովի պարտիզի խորքը, ինչպէս երկրորդ տեսարանի մէջ:

ՏԵՍԻԼ Ա.

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ և ԺՈՐԺ

ԺՈՐԺ

Այո, ես այդ բանը այսօր առաւօտը լսեցի:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Լա՛ւ փեսացու ես. երկու օր է անցել և դու նոր ես տեղեկանում:

ԺՈՐԺ

Ասում էք ո՞րքան փող է եղել ձեր ձեռքին:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Ութ հազար մանէթ: Բոլորն էլ հարիւրանոցներ:

ԺՈՐԺ, զարմացած:

Ինչ էք ասում: Ապա ինչպէս իմացան, որ այդ-

քան փող ունէք ձեր գրպանում. և ինչպէս կարե-
ցին ձեր գրպանը, որ չիմացաք:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Ո՞վ է հասկանում. մեր ջէք կարողները Մօսկովի
ժուլիկներին էլ անց կացան:

ԺՈՐԺ, հետաքրքրութեամբ:

Աղաղատովը կարեց:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Չէ՛, միւսները... Թէպէտ քննիչին, ասել եմ որ
նա կարեց:

ԺՈՐԺ

Այդպէս էլ հարկաւոր էր: Ովքե՞ր էին, չիմա-
ցա՞ք:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Ո՞վ էր նրանց վրայ ուշք դարձնում. չէնց մտայ
թէ ոչ, որ Փարրիկի անունը լսեցի... որ ոտս էլ
կտրէին չէի իմանալ:

ԺՈՐԺ

Այ բան. Ծժժ... ես այդ գործը պիտի պաշտ-
պանեմ, անպատճառ կ'պաշտպանեմ, և եթէ ես նո-
րան սիրիւ չուղարկել տամ՝ կ'սէսնէք. ВЪ каоторр-
прожыныя работы.

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Քե՛զ տեսնե՞ք:

ԺՈՐԺ

Այդ փողերը ո՞րտեղից էին ձեզ. դուք կարծեմ,
սովորութիւն չունէք ձեր գրպանում փող պահել:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Հա՛, բայց... խանութիցս վերցրեցի որ տուն բե-
րեմ:

ԺՈՐԺ

Բայց դուք տանը փող չէք պահում. այն էլ
այդպիսի մեծ գումար:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Քեզանից ինչ պահեմ. դու էլ իմ փեսայացուս
ես, իմ որդիս ես. 8000 չէր. ջեբիս էլած-չէլածը
1100 մանէթ էր. Մօսկով էի ուզում ուղարկել:
Ես զիտութեամբ եմ հրապէս ասել քննիչին, հաս-
կանում ես:

ԺՈՐԺ

Ախ, ի հարկէ... և այդպէս էլ պիտի ասէիք.
բայց մի բան էլ հարցնեմ. որովհետեւ մի մարդ որ
պաշտպանի այդպիսի մի դժուար գործ, պիտի...

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ, անհամբերութեամբ:

Հա, ինչ ես հարցանում. ասա, ասեմ:

ԺՈՐԺ

... Պիտի ամեն բան էլ իմանայ: Ծժժ... Ես նը-
րա հոգին կ'հանեմ:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Ասա տեսեմ, ինչ ես ուզում իմանաս:

ԺՈՐԺ

Դուք որ գնացիք այն զինետունը՝ ինչո՞ւ համար
գնացիք:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Այ տղայ, բաս չես հասկանում. երբ որ Ստեփանիկը ատրճանակը դէմ արեց սրտիս և ստիպեց, որ թուղթ աամ իրան՝ թէ տպարանի երկու գլուխն էլ ծախեցի իրան և փողը լիովին ստացայ. իսկոյն մի բան միտքս ընկաւ. էդ բանն էլ էն էր որ՝ երբ բարկացած է լինում շատ անգամ չի հասկանում իրաւրածը, մինչև անգամ և տեսածը. հէնց դա էր պատճառը որ՝ թուղթը գրեցի, բայց տպարանի անունը մէջը չգցեցի, թէև նրա մօտ կարդացի ինչպէս որ հարկաւորն էր. սրանից յետոյ նա թուղթն առաւ և ինձ բաց թողեց: Ես էլ տպարանից իսկոյն վազեցին էն փչացած Աղազատովին գտնելու... հասկանում ես:

ԺՈՐԺ

Այո, այո, շարունակեցէք:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Ես կողմ, էն կողմ ընկայ, մարդիկ ուղարկեցի ետևից չ'գտայ. միւս օրը մեր Փաբրիկի աշտկերաջ պատահեց, հարցրեցի, ասեց չէս ինչ տեղն է՝ ես էլ իսկոյն վազեցի գինեւանը. գինեւանն աշակերաջ չէր թողնում ինձ, բայց զօրով մտայ: Յետոյ...

ԺՈՐԺ

Լա՛ւ, լա՛ւ, հիմայ հասկացայ. և դուք գնացիք Աղազատովի մօտ, որ նորան իմաց անէիք և խորհուրդ հարցնէիք այդ ձեր նոր թուղթը ջրելու մասին:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Ապա, ապա. թէ չէ ինչ ցաւ էր մանէի գինեւան: Չորը բարուն հակառակ էն փողը ջրեցի եւ լա չ'հանեցի, ո՛չ խանութում, ո՛չ էլ տանը:

ԺՈՐԺ

Դուք պիտի ի՛նձ դիմած լինէիք... բայց ո՛չինչ. այդ թուղթն էլ կ'ջրեմ: Ստեփանիկը իմ դէմ ոչինչ չէ կարող անել: Ես նորան... ես... Ուրեմն, ինչպէս առաջ պատմեցիք, ձեր ընկերութեան պայմանը խլեցիք նորանից և ճղեցիք:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Ապա կ'թողնե՞մ:

ԺՈՐԺ

Օ՜օ՜... ВЪ КАТОРПРОЖНЫЯ РАБОТЫ... նորանք երկուսն էլ ձեզ ոչինչ չեն կարող անել: Ես այդ երկու գործն էլ կ'պաշտպանեմ. միամիտ կացէք: Ես... (Տան է գալիս շատ շատ և հարձակ է):

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Ի հարկէ ոչինչ չեն կարող անել. բայց Աղազատովի արարմունքը ինձ սպանեց: Ես ոչ մի ժամանակ չեմ կարող մոռանալ Եւ գիտե՞մ. եթէ մի փոքրը չէլ մնայի... վերջացած էր ամեն բան. իրար աչքով արեցին, փնթփնթացին, խանչալը Աղաբեգի ձեռից վեր առաւ ու... ես ինձ հագիւ հազ դուրս գցեցի: Մի քիչ էլ ուշանայի, ինձ կտոր կտոր կը անէին:

ԺՈՐԺ

Ա՛յ, ա՛յ, ա՛յ... ջէ՛, անպատճառ հարկաւոր է սիրիւ ուղարկել տալ. ВЪ КАТОРРОЖНЫЯ РАБОТЫ. (Ման է գալիս չէտէրը չափ ու չեւանելով օդի մէջ, ի՛նչ որ արտադրէ աստղ խօսում է): Տեսէք, ո՛րպիսի փաստերով որան կ'ընեն մե կասեմ մեծապատիւ և անաչառ դատաւոր, և յետոյ կ'ըստենամ հանդիսականներին, կասեմ... և յարգելի հանդիսականներ... Նթէ այս գործը վերցնենք... և քննենք տէրունական... անաչառ սկզբունքներով... և... իւրիդիքական խորամիտ և արդար... կանոններով, կասեմ... կ'բացուի մեր առաջ... այն անհանգչելի վառ... երեւակայութեան զաղափարները, կասեմ. (այստեղ անպատճառ ինձ կը ծափահարեն)... և ամենիս կ'բացատրուի զործնական... իրականութիւնները Աղազատովի... (Մեջոյ): Աղազատովը, կասեմ, օգուտ քաղելով Նիկիտ Նակուլչի... քաղցր... առանձնական համակրութիւնները... և Ստեփանիկը...

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ, ընդմիջելով ճառը:

Աղազատովի և Ստեփանիկի գործերը միանգամից պէտք է պաշտպանեն:

ԺՈՐԺ

Ախ չէ... ի հարկէ, ի հարկէ... երկուսն էլ միասին... բայց չէ՛. հիմա կերթամ և դորա համար կմտածեմ: Ա՛յ, տեսնու՞մ էք, դեռ այստեղ այսպէս եմ ասում պաշտպանողական ճառս. իսկ դատաստա-

նատան մէջ, երբ հարկաւոր ունկնդիրներ—հանդիսականներ կ'լինեն և ամեն մի խօսքիս կ'ծափահարեն... այն ժամանակ կ'անենք ինչպէս կասեմ Յետոյ կասեմ. անաչառ դատաւոր, համաձայն այսինչ, այսինչ, այսինչ, այսինչ կանօնների, խնդրեմ յատուկ, եթէ կարելի է, Աղազատովին վճռէք ВЪ КАТОРРОЖНЫЯ РАБОТЫ, իսկ Ստեփանիկին ВЪ ТЮРЬМУ: Մի խօսքով դուք միամիտ կացէք: Հա. ներեցէք, շատ ուշացայ, ես գնամ այդ մասին լաւ մտածեմ, համ էլ մի ձեռաց գործ ունեմ, իսկ երեկոյեան անպատճառ կ'գամ:

ՏԵՍԻԼ Բ

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ, միայն:

Խելքս սրանից բան չի կտրում, բայց ո՞վ գիտի, երեւի մի հունար ունի: (Մեջոյ. Դան է գալիս): Ախ խ խ խ... ես ինչպէս տարուել էի էդ աւազակին է՛... (Մեջոյ): Աշխարհը գոռում էր թէ Աղազատովը էս է անում, էն է անում. չէի հաւատում էլի, քուտցել էի էլի... (ձեռքով խփելով): Ախմախ, ախմախ... ախար ո՞ւր ես առաջ քաշում դրանց է՛... ախար ինչի՞ ես թողնում որ շունչ քաշեն դրանք է՛... էդ զանազան Աղազատովներն ու Ստեփանիկներն է՛: Դրանք լաւութիւն հասկացողներ են՞... ջէ՛. էս էլ ինձ համար լաւ փորձ էր. սրբանից յետոյ տեսէք. ում վրայ որ իրաւունք ունենամ, ամենքին էլ պէտք է մաշեմ, հոգիները շուշի մէջ

պէտք է բռնեմ, արիւն արտասու՛ւք պէտք է լսցա-
ցընեմ, միջինի պէս (յոյն ասուլ չեւ) պէտք է կըլ-
ծորեմ ու տրորեմ, քանի ինձանում ոյժ ու զօրու-
թիւն կայ. թէ չէ... Ըհը (վախենալով) Ստեփանի՞կը...
պէտք է զգուշացած սրանից: (վախենալով հեռանալ):

ՏԵՍԻԼ Գ

ՍՏԵՓԱՆԻԿ, ներս է մտնում գունատ, բայց խեղճ:

Բարեւ ձեզ, Նիկիտ Եակովլիչ: (Շատադա՛մ է նորա ա-
ռաջը Բանէշ իւր գէշէն նորա գնալը): Սպասեցէք, մի
շտապէք խնդրեմ:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ, շփոթուած:

Հը, էլ ինչ ես եկել էստեղ... էլ ինչ չարութիւն
է մտքումդ ծագել:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Ես եկել եմ վերջին անգամ ևս խնդրել ձեզանից:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Ինչ... էլ ինչ ես խնդրում:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Ինչ պիտի խնդրեմ: Ձեզ յայտնի է շատ լաւ:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Հը:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Հիմա ձեզ պարզ յայտնի է, Նիկիտ Եակովլիչ, թէ
ինչպէս է վարուել ձեր դէմ Աղազատովը, իսկ ես...

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Հա՛, աղէս, իրարից պակաս չէք:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Եւ դուք ասում էք այդ:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Հա՛. կասեմ և միշտ կասեմ: Բայց Աղազատովը
ձեռքիցս էլ չի պրծնիլ:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ, արհամարհական:

Նա՛:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Հա՛. նա:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Կպրծնի՛, կպրծնի՛, Նիկիտ Եակովլիչ, բայց ես...

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Կպրծնի՞, ինչպէս:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Դուք ասել էք նորա համար թէ նա է ձեր գըր-
պանը կտրել և 8000 մանէթ գողացել:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Հա՛. հէնց էդպէս էլ է:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Եւ կամեցել է ձեզ սպանել:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Հա՛, հա՛:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Իսկ քննելուց յետոյ, առաջինը, ոչ նորա և ոչ
միւսներին մօտ և ոչ էլ գինեատն մէջ չեն գտել և

ոչ մի կոպէկ և շատ ուղեղ փաստերով նա կարող է
ազատուել. նա մանաւանդ հարբած են եղել:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ,

Ազատուել:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Այո՛. բայց թողնենք այս խօսակցութիւնը՝ խօսեմք մեր գործի համար:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Մեր գործը ո՞րն է... էլ ինչ գործ:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Տպարանական:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Ել ինչ կայ տպարանական. զօրով էլ ծախել կը
լինի:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Ուրեմն հաստատ չէք կամենում ծախել:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Չեմ ուզում էլի, չեմ ուզում:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Իմ մասս գոնէ չէք կամենում տալ ի՞նչ:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Ինչ մաս, ինչ բան... ինչ ես գլխիցդ դուրս տա-
լիս:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Ուրեմն դուք ինձ բոլորովին զրկում էք:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Ախար ինչե՞ցդ եմ զրկում. ինչ որ ունես, էնէ ու-
նես. իսկ ինչ որ չունես, էլ ինչ զրկանք:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Ուրեմն դուք ինձ չէք կամենում ճանաչել, որպէս
իրաւացի տէր տպարանական մասի:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Ինչ տէր, ինչ բան... ո՞ւր է քո թուղթդ:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ, Խեղճ, բայց թունաւոր:

Ո՛ւր է իմ թուղթս... դու խօսմ լաւ գիտես ուր
է... Ինչ ես կամենում դորանով ասել Նիկիտ Եա-
կուլիչ, ինչ:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Այ տղայ, ինչ ես երեխայ-երեխայ խօսում: Դու
մոռանում ես, որ ատրճանակը դէմ արեցիր արտիս,
մոռանում ես: Տե՛սնում ես, ես էնքան բարի եմ, որ
բանը դատարանի չեմ գցում... տե՛սնում ես, դու
իմ տանս, իմ պարտէզիս մէջն ես... Թէեւ ես իրա-
ւունք ունեմ քեզ տեղն ու տեղդ պարկեցնեմ, բայց
տեսնո՞ւմ ես, որ ես ոչինչ բանի տեղ չեմ դնում. քո
արարմունքներդ:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Այո, բանի տեղ չես դնում, որովհետեւ 1100
մանէթն էլ, տպարանի ընկերական թուղթն էլ՝ Խը-
լեցիր ինձանից:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Ինչ 1100 մանէթ... ինչ թուղթ... ինչ ես ա-
սում:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ, զարմացած:

Ինչպէս... ուրեմն 1100 մանէթ ստանալդ է՞լ ես
ուրանում:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Տէր ողորմած Աստուած հա՛ւ Այ տղայ, երեխայ
ես... ինչ 1100 մանէթ: Նահախ շառ է՞:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Հա՛ւ ուրեմն զորանից էլ ես զրկում ինձ... ուրեմն
կամենում ես որ իմ ունեցած-չունեցածս, վերջա-
պէս իմ և իմ կնոջ վերջին շապիկներն էլ ծախե՛ն:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Ինչո՞ւ համար... ո՞վ է ասում... ինչ ես ասում:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ, խնդրելով: վերջին յուսահատութեան մէջ:

Նիկիտ, Եակովլեչ... խղճա ինձ վերայ, դու էլ
որդւոց աէր ես... հասկացիր իմ զրուծիւնս... գի-
տես որ մեզ մի կտոր հացից անգամ զրկում ես...
մի մանիլ իմ ընտանեաց (չէրբո՛ւր) իմ միակ որդուս
արիւնի տակ... ինչո՞ւ ես դիպում այդ ահագին
նանձերդ, ինչո՞ւ... ո՞ւմ համար... Միթէ՞ այդ հա-
րըստութիւնդ հաւաքել ես իմ պէսների արիւնից...
Միթէ՞ մեզ պէսների ամեն մի կաթիլ արտասուքը ա-

ւելացնում է քո քսակը ոսկիներով... Դու լռում
ես... Միթէ քո խղճմունքը չէ տանձում քեզ... Տուր
ինձ գոնէ իմ տուած 1100 մանէթը, որ գոնէ այդ
պարտքից թեթեւանամ... և ապա դառն օրս, լա-
ւով անցկացնեմ և նոր աշխատանքով իմ սունս
կառավարեմ... Թոյլ մի տալ մեռնել իմ անմեղ ըն-
տանիքը... Ե՛ս եմ արել քեզ—ինձ միայն զրկիր,
ինձ... ինձ մահացրու... բայց ինչո՞ւ ես իմ ըն-
տանեաց (չայո՞վ) իմ թոթովուն երեխայիս վերջին
նիւթը կտրում... (Մեջ): Ասա՛ է, ասա՛, մի կրկու
խօսք ասա և ես հանգստանամ:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Ախար ինչ ասեմ:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Իմ տպարանական մասս ինձ վերադարձնելո՞ւ ես
թէ ոչ, Նիկիտ Եակովլեչ:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Այ տղայ, խնթացել ես, թէ ինչ է... ախար...

ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Գոնէ իմ տուած 1100 մանէթը տալու ես, թէ ոչ:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ, խաչ հանելով:

Տէր ողորմած Աստուած հա՛ւ... Այ տղայ ինչ
1100 մանէթ:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ, կատաղած:

Ինչ 1100 մանէ՞թ... ինչ 1100 մանէ՞թ:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Հա՛, ինչ է որ: (Ասանցին) Նեռի ձեռ ընկանք: (Կամենա՛մ է ծլէլ):

ՍՏԵՓԱՆԻԿ, առաջն առնելով նոյնպէս:

Ինչ 1100 մանէթ, ասում ե՞ս:

ՅՈՎԱԿԻՄՈՎ

Հա՛, ինչ է որ:

ՍՏԵՓԱՆԻԿ, նոյնպէս:

Օ՛հ, արդէն բաւական է... (Հանում է գրպանից ուրբանային (բեւելիկ) և երբ այդ նշանում է Յովնիմովը իսկոյն ողջնութիւն՝ հանելով փախչում է Ստեփանիկի առաջին վերջինը արջահում է գրպանը նորա երեւոյ և Յովնիմովը, ով հոլիսի երեւում, վայր է ընկնում, որ և, ի հարկ է, չէ երեւում հանդիսանալու):

ՏԵՍԻԼ Դ

ՍՏԵՓԱՆԻԿ, կատաղած:

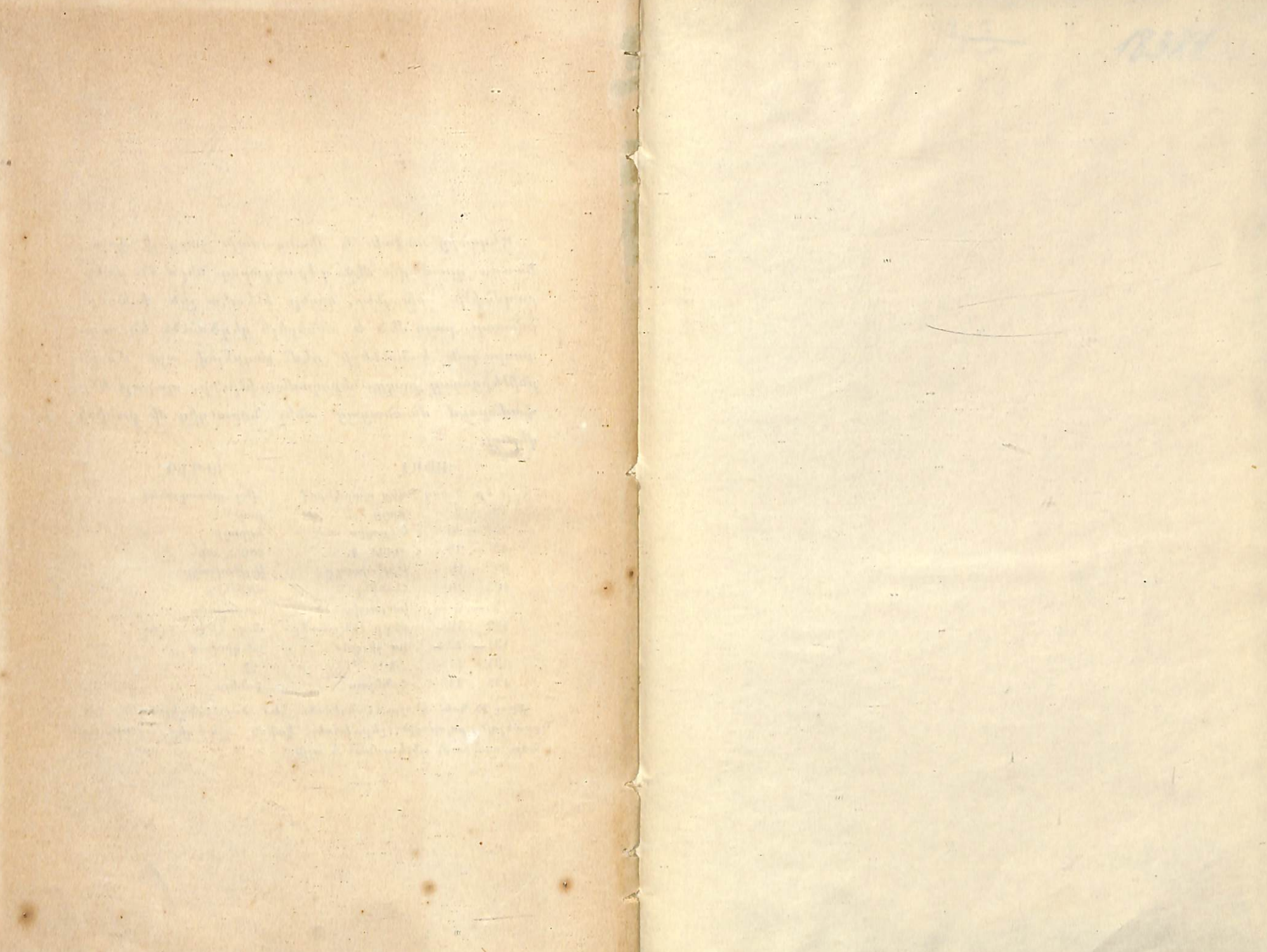
Ահա՛ քեզ արժանի վարձ... և ես ազնիւ գործ գործեցի. այգակիները պիտի ոչնչանան, անյետանան, անդունդն իջնեն... Սորա արիւնով ազատեցի ես շատ մարդոց արիւններ, որ սա ծծում էր, ծը-

ծում էր և չէր կշտանում... (Ուրի գալով և սարսփած): Այս ինչ արեցի ես... այս ինչ արեցի ես... (Սակալով և յոսահապ): Դարձայ, դարձայ մարդասպան... (Արքանայի վայր է ընկնում յետիւ): Դառը ճակատագիրը հետեւեց ինձ ամեն քայլափոխում... (Միջոյ. վերին յոսահապով): Սնաք բարեաւ, դուք իմ երիտասարդական յոյսեր... մնաք բարեաւ, իմ քաղցր երեւակայութիւններ... մնաս բարեաւ, և դու, իմ հոգեկան անդորրութիւն... որովհետեւ իմ խորտակուած կեանքս բնութեան կարճատեւ ալիքներում այլ ևս հանգիստ ունենալու չէ... Ինչ, զնա՞ ոճրագործ, յանձնիր քեզ արդարադատութեանը: (Դժաւարութեամբ և ասպնայանով գնում է):

Վ. Կրապոյն:

ՎԵՐՋ

~~913~~

18371

2013

